BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE III
68
13 C
41

ANTONIVS FLO-
REBELLVS DE AVCTORITA-
te Eccleſiæ ad Ampliſs. Virum Iacobum Sa-
doletum Epiſcopum Carpentoracten̄.
S. R. E. Preſb.
Cardinalem.

5.20.F.17

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMAE M. D. XLV.

ANTONIVS FLOREBELLVS DE *auctoritate Eccleſiæ ad Ampliſſ. Virum Iacobum Sadoletum Epiſcopum Carpentoractẽn. S.R.E. Presb. Cardinalem.*

QVOD *optare Sadolete antea, & precari a Deo Opt. Max. ſolebamus, ut huius proximi ſocialis belli, longe omnium calamitoſiſſimi, in quo & mœſtitiã ſemper cognoui tuam, & meæ mihi ipſe ſum conſcius, finem aliquando uideremus, id ſuperioribus diebus admirabili Dei beneficio, incredibili & noſtra & omnium lætitia factum eſt.* Nam *cum id bellum non modo non extenuatũ diuturnitate temporis fuiſſet, ſed maiore etiam animorum contentione, q̃ vnq̃ antea, gereretur, iamq; occaſus Chriſtiano nomini & exitium plane impendere videretur, incumbentibus etiam ad perniciem noſtram externis eisq; potentiſſimis & crudeliſſimis hoſtibus, repente præter ſpem atq; expectationem noſtram* Deo R*egum inter ſe diſſidentium animos ad conſilia pacis & concordiæ flectente, tanti, tam diuturni, tam longe lateq; diffuſi incendij ſcintillam reliquam nullam vidimus. Cuius diuinæ benignitatis erga nos magnitudinem quæ tanta ingenij præſtantia poſſit, aut tanta orationis vbertas, & dicendi vis aſſequi?* Neq; *enim hoc* Dei *erga nos beneficium ad res tantummodo humanas, ad bona, fortunas, domicilia, ad libertatem, ad ſalutem, ad incolumitatem noſtram obtinẽ-*

dam ſpectat, ſed, ut tu ſtatim prudentiſſime iudicaſti, ad religionem conſtituendam, & æternam, quæ inde pendet, omnium ſalutem immortalitatemq́ue pertinet. Quis .n. ignorat inteſtinas haſce Principum Chriſtianorum diſcordias, tanquam alimenta fuiſſe alterius longe miſerioris belli, quod cum ſacroſanctis myſterijs, cum diuinis cerimonijs, cum Dei eccleſia à turbulentis hominibus ſuſceptum eſt? Quis eſt, qui neſciat illud ea re auctum eſſe, quod qui tantum malum aut exortum opprimere, aut latius ſerpens reprimere potuiſſent, & profecto non noluiſſent, bello grauiſsimo implicati, has de religione contentiones neq́ue pro poteſtate diſcutere, neq́ue concilio ex auctoritate Pont. Max. conuocando ſedare potuerunt? quos nunc cum abiectis armis reconciliatos inter ſe, nec ſolum ſanctiſſimo fœdere, ſed etiam nouæ affinitatis pactione coniunctos eſſe videamus: quis dubitet, quin Deus, cum bellum quod inter homines gerebatur, extinxerit, hoc ſit etiam, quod cum ipſo geritur reſtincturus? Ac mihi quidem ſæpe ac multum non ſine maximo animi dolore, de his eccleſiæ diſſidijs cogitanti, illud minus mirum videri ſolet, extitiſſe ſeditioſos quoſdam homines, qui ocium & pacem eccleſiæ perturbarent. Habuit enim ille perpetuus humani generis hoſtis paratos ſemper eximios aliquos, quibus ad excitãdas ſeditiones huiuſmodi, & homines à vera religione abducendos adminiſtris & adiutoribus vteretur: neq́ue ignoro, qui mores hominum ſint, & quã graui iampridem ſacerdotum ordo inuidia laboret. At vero illud multo magis admirari ſo-

leo, ꝙ cum iſti nullam innocentiæ & ſanctitatis opinionem haberent, non doctrina, non eloquentia excellerent, perinde tamen, ac ſi ſanctiſſimi, doctiſſimi, eloquentiſſimi eſſent, ꝙ plurimos deceperint. Quod ipſum tamen nō tantopere admirandum videretur, ſi leues tantum & imperitos quoſdam homines induxiſſent. Nunꝙ enim imperita multitudo conſtans, nunꝙ conſyderata, nunꝙ non & voluptatum appetens, & ſtudioſa rerum nouarum fuit. Sed quod non paucos etiam, ex his, qui doctiores & grauiores eſſe videbantur, corruperint, atq; vt ipſis potius, ꝙ eccleſiæ aſſentirentur, adduxerint: hoc vero multo admirabilius videtur, quod tamen ipſum, cum memoria vetera repeto, & humanorum iudiciorum infirmitatem conſyderο, admirari deſino. Quid enim mediocriter eruditos homines labi mirum ſit, cum vel ſanctiſſimi viri, & longe omnium eruditiſſimi nonnullis in rebus errauerint? Aut quando vllæ in eccleſia excitatæ ſeditiones ſunt, quin earū aliqui docti quidem homines, ſed doctrina ipſa inflati & humanæ gloriæ cupidi, auctores extiterint? & ad eas augendas alios item non indoctos homines adiutores habuerint? Verum & ſi hoc non ita mirandum, tamen magnopere dolendum videtur, eos, quibus præſtantiora ꝙ multis aliјs ingenia & maiorem rerum cognitionem Deus donauerit, diuinis abuti muneribus, cum meminiſſe deberent, ea ſe à Deo bonorum omnium largitore accepiſſe ad defendendam ipſius eccleſiam, non ad oppugnandam: ad augendam religionem, non ad minuendam: ad fratres infirmio-

res in fide & officio continendos, non ipſorum exemplo & auctoritate corrumpendos. Ipſi quidem, & ſi quod ad vitæ rationem, & præceptorum Dei obſeruationem attinet, peccare nos perſæpe, & de recto curriculo deflectere non negamus: cum tamen nunquam non noſtrorum nos delictorum pœniteat, tamen quod ad fidem ſpectat, hoc gratiſſimo animo eiuſdem Dei erga nos beneficium agnoſcimus, quod in ſanctiſſimæ parentis eccleſiæ ſinu & complexu ita inhæremus, vt nulla poſſimus vi inde dimoueri atque abſtrahi. Illa nos in lucem editos excepit, in illius gremio & viuere, & mori deliberatum ac ſtatutum eſt. Atque vtinam quanto ſtudio & pietate erga ſanctiſſimam parentem incenſi ferimur, tantum aduerſus hoſtes eius, opis illi ac ſubſidij ferre in hoc tempore poſſemus. Sed tamen ea primum fortiſſimo propugnatore munita eſt, eo, qui eſt exercituum dominus, cuius præſidium & miſericordia nec ſuperioribus illi temporibus defuit, nec hoc tempore aut in poſterum vnquam defutura eſt. Deinde multi ætate noſtra viri, pietate, doctrina, eloquentiaque præſtantes, tecum vna pro illa fortiſſime dimicant: quibus ego & ſi ingenio ac doctrina longe inferior (hæc enim perexigua in me ſunt) ſtudio tamen & voluntate par, ſtatui ipſe quoque eccleſiæ propugnationem ſuſcipere, pro qua quis mortem etiam, ſi ita accidat, oppetere dubitet? cum pro ea mori, ſit mortalem vitam cum immortalitate commutare. In quo præclaro & glorioſo certamine, & ſi multi, vt dixi, ſtrenuam illi & fortem operam nauant: tamen vt in prælijs etiam ſi milites

viribus diſpares ſint, non propterea tamen qui infirmiores ſunt, ocioſos ſe ſpectatores præbere reliquorum debent for tiſſime pugnantium, ita in hac dimicatione non vitæ quidẽ mortalis, nec bonorum terreſtrium, ſed æternæ ſalutis re gniq; cœleſtis, nec me, nec alium quẽquam à pugnando & la borando abſterrere debet aliorum maius ingenij robur, au ctoritatiſq; præſtantia. Atq; ego q̃ opportuna ſit, & q̃ fir ma hæc tanquã arx auctoritatis eccleſiæ mecum reputans, ſic ſtatuo, ſi illa & diligenter muniatur, & fortiter defen datur, nullum poſſe firmius, nullum tutius ad omnes ſedi tioſorum hominum impetus propugnaculum opponi. Nam alterum, quod eis obiectum eſt, ſacrarum litterarum mu nimentum, id captioſis illi interpretationibus tanquã cuni culis ſolent ſuffodere, neq; vllum ferè poſſis teſtimonium diuinorũ librorum tanq̃ telum in eos intorquere, quin illud declinatione quadam effugere ſoleant. Nihil eſt enim hoc hominum genere captioſius, nihil in hac effugiendi & ela bendi ratione agilius. At vero ſi hoc conſtituatur, & te neatur eccleſiam nunquã labi, nunq̃ in errore verſari poſ ſe, ſemper eam à diuino ſpiritu regi & gubernari, qua cunq; ferè de re ſermo diſputatioq; incidat, non poſſit du bium eſſe, quid eccleſia ipſa aut obſeruet, aut ſentiat: Ita & obtrectatorum eius amentia facile conuincatur, & inſtitu torum ſanctitas, veritaſq; opinionum defendatur. Hoc igi tur præſidium, Deo iuuante, munire inſtituimus, quoad quidem facultas noſtra feret, eo conſilio, vt cum eccleſiam minime errare potuiſſe conſtiterit, ne rudes quidem homi-

nes, ab iſtis, qui omnibus locis occurrunt, ad circunſcribendum & decipiendum parati, facile corrumpi, & in errorem induci poſſint. Quem librum in tuo Sadolete nomine edendum putauimus. Ad quem enim iuſtius hoc, quicquid eſt lucubrationis noſtræ mitteremus, quàm ad eum, quem & propter ſummam vitæ integritatem, excellentemq́ue virtutẽ admiramur, & propter eximiam ac perpetuam erga nos beniuolentiam, ſingulari quodam amore, obſeruantiaq́ue proſequimur? A quo non indigni habiti, cuius & intima familiaritate frueremur, & præceptis inſtitutisq́ue formaremur, vt alia tua erga nos merita ſileamus, tantum tibi eo nomine debemus, quantum commemorare vix poſſumus. Huc accedit, ut de eccleſia liber, ei iure optimo fuerit mittendus, qui cum in illa honore ac dignitate antecellat, eius auctoritatem non minore ſtudio & pietate, quàm doctrina & eloquentia solitus eſt defendere. Id quod ſcripta longe grauiſſima declarant tua, quæ partim emiſſa iam à te, circunferũtur, partim nondum edita accuratius limantur. Et ſi autem intelligo omnibus numeris abſoluta eſſe debere, quæ ad te mittantur, tamẽ ſi in hoc minus iudicium meum tibi, at grata certe, ut ſpero, voluntas erga te, & animus erga cõmunem omnium noſtrum parentem, pius probabitur.

Sed *Antequã eccleſiæ cauſam agere incipiam, illud ab ijs, quorum ad manus hæc noſtra peruenient: deprecor, atq́ue obſecro, ut tantiſper dum ea perlegant, æquorũ diſceptatorum & iudicum perſonam induant, animi attentionem in cognoſcendo, æquitatem adhibeant in iudicando.*

Neq́ue

Neq; enim leui de re agitur, ſed nimirum omnium grauiſſi-
ma: quippe ex qua vel maxime ſalutis noſtræ, & vitæ
æternæ ratio apta atq; ſuſpenſa eſt. Nihil porró inquiren-
dæ atq; indagandæ veritati tam aduerſarium eſt, q̃ obtre-
ctandi cupiditas, q̃ contradicendi pertinacia, q̃ altercandi
voluptas. Nam qui animos ad cognoſcendum afferunt his
motibus perturbatos, qui antequam contrariæ partis ra-
tiones cognouerint iudicium fecerunt, & in eo pertinaciſ-
ſime perſtare conſtituerunt, eos nullius omnino quãuis gra-
uis auctoritas, nullæ quãuis probabiles, quãuis firmæ,
quãuis certæ rationes de ſententia poſſint deducere. Hebe-
tat enim eorum aciem iudicij contentionis ſtudium, &
mentis, vt ita dicam, lumina obſtruit illa refellendi, quic-
quid contra, quãuis probabiliter dicatur peruerſitas,
quæ ſi in minimis rebus vituperatur, tanta in re non tur-
pis modo, ſed etiam pernicioſa eſt. Neq; eſt, quod quẽ-
quam à dimittenda, quam antea probauerit ſententia pu-
dor deterreat, ſi ratio eam, ſi veritas conuellerit. Quid
enim vnicuiq; aut veritate potius, aut ſalute & incolu-
mitate ſua antiquius eſſe debet? Equidem me & quæ ab
aduerſarijs, quod ad hũc locum attinet, diſputari ſolent, ſa-
tis cognouiſſe arbitror, & tam perſpicuas rationes alla-
turum eſſe ſpero, vt eccleſiæ cauſam omnibus me proba-
turum eſſe confidam, niſi ſi qui obſtinate cum illa bellum
gerant, & inimicitias inexpiabiles exerceant. Atq; hunc
à me laborem ſuſceptum profiteor, non magis eorum cau-
ſa, qui concordi animo & mente nobiſcum in eccleſiæ com

B

munione permanent, quã illorum, qui ab aduerſarijs decepti, ſe à nobis remouerunt. Non enim vllum ob eam cauſam in eos odium concepimus: ſed cum propter memoriam præteritæ neceſſitudinis, tum ob ſpem futuræ concordiæ non & eos diligere & de ipſorum ſalute laborare, & ſolliciti eſſe non poſſumus. Sed iam rem ipſam aggrediamur, atq; inde ordientes, vnde omnis diſputationis initium duci debet, primum quid ſit eccleſia videamus. Eccleſia græcum uocabulum eſt, cui latinum nomen concio reſpondet. Significatur autem eo nomine populus alicuius ſciſcendæ atq; accipiẽdæ legis, aut ob aliud aliquod negociũ publicum vocatus, atq; unum in locum congregatus. Noſtri autem illud, ſicuti alia multa à græcis mutuati, & ad religionem noſtram aptiſſime transferentes, eorum multitudinem qui à Deo vocati, ſummi legum latoris Chriſti religionem & diſciplinam aſciuerunt, eccleſiam nominarunt. Ea commode ita definiri poteſt: vniuerſitas hominum recta fide Chriſtum colens, concordiam ſeruans, terrarum orbe diffuſa, ſucceſſione perpetua. Fides autem eſt conſtans & firma mentis aſſenſio eis omnibus, quæ hominibus ſunt ipſorum ſalutis cauſa diuinitus tradita. Huius ſanctæ & religioſæ ſocietatis originem non alienum eſt ab eo, de quo agitur, paulo altius repetere. Nam cum primorum parentum noſtrorum culpa, qui Dei præcepto minime obtemperarant, in omnem poſteritatem propagata humano generi non ſolum immortalitatis ſpem, beatitudiniſq; præcidiſſet, uerum etiam ſummas in hac vita

ærumnas, poſt mortem autem grauiora etiam, eáq; æter na ſupplicia importaſſet: Deus pro ſua ſumma clementia hominibus ſtatuit tum commune illud natiuumq; peccatum, tum reliqua delicta omnia condonare, adeóq; placabilem ſe & lenem præbuit, ut quo eis ignoſceret, filio ſuo non pepercerit. Ergo is cum redimendi generis humani maturitas fuit, e ſinu patris in terra delapſus, atq; humana natura diuinitati ſuæ mirabiliter copulata, in terris aliquandiu verſatus, diſcuſſa perniciosorum errorum, ſuperſtitionumq; caligine ſalutarem hominibus ueræ religionis lucem attulit, & viam conſequendæ immortalitatis demonſtrauit, atq; ad extremum morte ſua peccatis illorum expiatis aditum eis in cælum pateſecit. Quare omnes qui uel ante aduentum Chriſti diuinitus edocti, illum generis humani conſeruatorem fore cognouerunt, ei q; tanto ante ſalutem ſuam commendarunt, uel poſtquam is homo factus eſt, hoc tam admirabile diuinæ clementiæ beneficium grato animo acceperunt, & liberatori ſuo rite initiati ſunt, in hanc diuinam ciuitatem ſunt aſcripti, cuiuſcunq; generis, nationis, ac gentis extiterint. Hæc enim ciuitas cum ortu, tum diuturnitate par mundo ipſi atq; æqualis eſt, neq; vt reliqui hominum conuentus, murorum quodam ambitu circunſcribitur, ac ne alicuius quidem regionis finibus terminatur, ſed ab ortu ad occaſum patet, a meridie ad ſeptentriones pertinet. Sæpe enim ſacræ teſtantur literæ non hos magis q̃ illos homines gratos Deo acceptósq; eſſe. Omnes illum ſaluos eſſe cupere, omniam ſalutis cauſa Chri-

ſtum eſſe mortuum. Nos tamen breuitatis cauſa teſtimo-
nium unum alterúmue duntaxat ex ſacris litteris profere-
mus. Eſt igitur apud Malachiam ſic. Non eſt mihi volun
tas in uobis dicit Dominus exercituum, & munus non
ſuſcipiam de manu ueſtra. Ab ortu enim ſolis uſq; ad oc-
caſum eius magnum eſt nomen meum in gentibus, & in
omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio mun
da. Item Eſaias de eccleſia loquens. Lætare ſterilis inquit,
quæ non paris: Erumpe & clama, quæ non parturis: quo
niam multi liberi deſertæ magis, quàm eius, quæ habet ui-
rum, dicit Dominus: Dilata locum tentorij tui, & pel
les tabernaculorum tuorum extende. Ne parcas, longos
fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida. Ad dexte-
ram enim & læuam penetrabis, & ſemen tuum gentes
hæreditabit, & ciuitates deſertas inhabitabit. Atq; has
quidem ſanctiſſimorum uatum prædictiones ipſe rerum
exitus comprobauit. Cum enim diſcipuli Domini, quibus
de prædicando omnibus gentibus euangelio præceptum fue
rat, prouincias inter ſe partiti eſſent: factum eſt, ut quas
quiſq; eorum gentes ac nationes adijſſet, eas à ſimulachro
rum cultu ad ueram Dei religionem & Chriſti fidem pa
ri fœlicitate conuerteret. Atq; ut reliquos omittam, quo-
rum hic ad Indos, ille ad Aethiopas, alius ad aliam gen-
tem ſe contulit. Vnus Paulus Arabiam, Iudæam, Sama-
riam, Syriam, Aſiam, Macedoniam, Græciam, Epi-
rum, Illyricum, ipſam deniq; prouinciarum tum reginam
Italiam, & urbem Romam totius ferè terrarum orbis

imperij domicilium Chriſti religione gloriaq́ꝫ compleuit. Longum eſt enumerare ſingulas nationes, quæ poſtquã Chriſti nomen increbeſcere & celebrari cœpit, eius religione aſcita in eccleſiam confluxerunt. Illud tamen ſilentio minime præteriri poteſt, quod patrum noſtrorum memoria contigit, ex quo vel maxime Dei bonitas & clementia in proferendis eccleſiæ ſuæ finibus perſpecta & declarata eſt. Nam quas nationes maiores noſtri non modo nunquã adierant, ſed ne ſama quidem cognouerant, ad eas non ita pridem Chriſti euangelium & religio diuinitus penetrauit. Ita populi moribus barbari, ſuperſtitione impij, multitudine innumerabiles, locis remotiſſimi luce veritatis oblata, ad verum Deum colendum conuerſi eccleſiam auxerunt. Neqꝫ aut regionum longinquitas, aut interiecti oceani vaſtitas, aut ventorum & tempeſtatum magnitudo, aut inſolita nauigandi ratio obſtitit, quominus illi quoqꝫ cœleſti doctrina erudirentur, & diuinorum fierent beneficiorum participes. Sed quãuis tam antiqua ſit, & tam longe lateq́ꝫ pateat catholica, quæ dicitur eccleſia, multiſqꝫ interiectis populis, qui aut Chriſtum nondum colunt, aut non incorrupta & ſyncera fide colunt, minime cohærere videatur: non eſt ea multiplex tamen, ſed ſingularis atqꝫ vnica: de quo ſanctiſſimi illi Pontifices, qui ad Nicænum concilium conuenerunt, uno ore conſenſerunt, vnam eſſe confeſſi ſanctam eccleſiam catholicã. Et ſane cum eccleſia Chriſti corpus ſit, & caput Chriſtus eccleſiæ, vt vnius ea capitis eſt corpus, ita vnius

caput ille corporis ſit neceſſe eſt. Quemadmodum autem ciuitas ex plurimis conſtat familijs, quæ ad res ſuas obtinendas iure ſunt ac legibus congregatæ, ita conuentus omnes hominum, vnum Deum, eundemq́ colentium, quãuis regionum locorumq́ interuallis diſtent, conſociati inter ſe vnius fidei religionisq́ vinculo hanc diuinam ciuitatem conſtituunt: quæ hoc terreſtre domicilium incolens, tanquam ex altera parte reſpondet illi cæleſti beatiſſimarum mentium concilio, eisq́ poſtquam hoc humili tanquam diuerſorio exceſſerit, aſcribi, conſociariq́ expetit; ſicuti quidem quãplurimi, qui pie, ſancteq́ vixerunt, in eum ſunt iampridem cœtum Dei beneficio ac munere recepti. Atq; ut illius cæleſtis comitatus multifariam diſtributi vnus princeps, moderator, atq; auctor eſt ſummus ac præpotens Deus, ita eccleſia hæc, de qua agimus, cum in plures ordines deſcripta ſit, ſingulorum illa quidem ordinum præfectos eos habet, quos à ſpeculandi & cuſtodiendi munere Epiſcopos appellamus: ſub uno tamen tanquam inſtructiſſimus exercitus imperatore meret Ieſu Chriſto, eiusq́ auſpicijs cum infeſtiſſimo hoſtium genere, libidinibus, voluptatibus, honorum, diuitiarum, opum cupiditatibus, reliquisq́ omnibus vitijs, quæ animis noſtris interitum afferre poſſunt, continenter bellum gerit: quo bello quicunq; fidelem & ſtrenuam operam nauarit, ei ſalutis æternæ & immortalitatis præmium propoſitum eſt ac paratum. His de eccleſia præpoſitis, iam de eius auctoritate diſſeramus, quo nullus fructuoſior, neq;

hoc tempore magis neceſſarius locus tractari poteſt. Exorti enim quidam ætate noſtra ſunt, qui eccleſiæ auctoritatem & conſenſum inconſulte & temere aſpernantur, atque repudiant. Etenim peruulgato more eorum, quicunque ab ea diſſentire unquã auſi ſunt, illam iampridem in maximis erroribus verſatam eſſe confirmant, & veritatem ex denſiſſimis tenebris ſua ipſorum opera erutam atque in lucem prolatam fuiſſe gloriantur: quos contra accurate à nobis diſſerendum eſt, ut eccleſiæ auctoritatem aduerſus ipſorum calumniam obtrectationemque tueamur, & eorum diſciplinam prauam ac perniciosam eſſe doceamus. Nos enim maiorum noſtrorum veſtigijs inſiſtentes, quos longe iſtis meliores & ſapientiores fuiſſe non dubitamus, ſanctiſſimam parentem noſtram ea, qua decet, pietate veneramur, illi nos permittimus, illi credimus, illam audimus, illam ſecundum Deum ipſum veremur: quæ de diuinis rebus ipſa ſentit, ſentienda: quæ de humanis præſcribit, facienda: quæ vetat, vitanda eſſe ſine vlla dubitatione cenſemus, ab iſtis longe diſſentientes, qui perinde ac ſi de anu aliqua delira, & ſuperſtitioſa, ac non de ſapientiſſima Chriſti ſponſa loquerentur, eam non modo errare poſſe inſimulant, ſed permulta etiam ſæcula erraviſſe audent dicere. Qui primum bis impie faciunt, Etenim de Deo ipſo, non ſolum de eccleſia detrahunt. Huius enim auctoritatem imminuunt. Illius clementiam, ſapientiam, iuſtitiam omnem tollunt. Nam quid tam alienum fingi poteſt à cura & prouidentia Dei, qua rebus ille

humanis conſulit? quid tam diſiunctum cogitari ab illa eius admirabili clementia & miſericordia, qua extremis mundi temporibus humanum genus filij ſui ſanguine redemit, quã vt tantæ hominum multitudinis, quanta per hoſce mille annos extitit, ſalutem neglexerit? Quid eſt porrò, quod in Dei *ſapientiam minus cadat, quã inconſtantia? quam mobilitas? quã conſiliorum in dies mutatio? Cuius autem inconſtantiæ fuiſſet, cum homines ſummis ſuperſtitionum erroribus liberauiſſet, & ad veram religionem conuerſos adoptauiſſet, in tanto eos inſiſtentes honore atq; gratia repente ſine cauſa deſtituere ac deſerere, & quaſi liberalitatis ipſum & benificentiæ ſuæ pœnitere cœpiſſet, pati eos rurſus diuelli à ſe, rurſus pernicioſorum errorum caligine inuolui, rurſus in malorum dæmonum poteſtatem dominationemq; recidere? Poſtremo quid eodem iniuſtius, quid iniquius eſſet, ſi nos hoc demum tempore per iſtos interpretes tantarum rerum myſteria edocuiſſet, quæ patres & maiores noſtros tam diu celatos voluiſſet? Nos illis videlicet probiores, nos innocentiores ſumus? nos tanto* Dei *beneficio ac munere digniores? Quænam iſta opinionum portenta ſunt, quæ non ſolum res humanas permiſceant, uerum etiam* Deum *ipſum conuertant atq; alium fingant, ex iuſto iniquum, ex conſtante mobilem, ex benigno immiſericordem efficiant?* Ille *vero contra atq; iſti eum videri volunt, & ſumme ſemper iuſtus eſt, & ſumme ſapiens, & ſumme miſericors: neq; eccleſiæ ſuæ ſalutem vnquam negligit, neq; conſilia in dies mutat, neq;*

hos

hos magis, quã illos diligit, nulli, qui ſumme bonus eſt, inuidet, omnes ſaluos eſſe & beatos ſtudet. Sed *vt preſſius ad hunc locum accedamus, quid eſt cur cum euangelijs ſine vlla dubitatione credendum ſit, non par eccleſiæ fides habeatur?* Num *Chriſtus euangelia ſcripſit? num vt ſcriberentur ab alijs mandauit?* Ille *vero nec litteram ipſe vllam reliquit: præcepta enim & inſtituta ſua in hominum animis inſcripſit, ut ab* Hieremia *prædictum erat, non in tabulis conſignauit: neq; vt litteris diſciplina ſua mandaretur: ſed vt concionando prædicandoq; per totum terrarum orbem diuulgaretur, apoſtolis ſuis, diſcipulisq; præcepit.* Ne *ſacri quidem illi libri ſtatim ſub eius aſcenſum in cœlum ſcripti ſunt: ſed multis annis poſt, alijs alij & temporibus, & locis, ac ne de communi quidem apoſtolorum conſilio, ſententiaq; confecti ſunt.* Q*uæ quidem argumento ſunt, etiam ſi euangelia ſcripta non fuiſſent, manente tamen eccleſiæ conſenſu, ſicuti quidem neceſſario manſurus fuit, ipſam quoq;* Chriſti *religionem ac diſciplinam manſuram fuiſſe: quemadmodum ad quoddam tempus ante eorum librorum confectionem viguerat.* Atqui *ſi tum eccleſiæ conſenſio tantum habuiſſet auctoritatis & ponderis: vt nulla deſideranda fuerit ſcriptura, cur editis euangelijs minor eſſe auctoritas exiſtimetur eccleſiæ? cum præſertim quantum quis de eius fide imminuerit, tantum ſit de ipſorum euangeliorum auctoritate detracturus.* Cur *enim de rebus tam inopinatis, tam admirandis, tam non modo ſenſum, ſed etiam intelligentiæ, & cogitationis huma*

næ vim eſſugientibus quattuor omnino eorum librorum au ctoribus aſſentimur? cur neq; falſo quicquam ab eis ſcriptū; nec tot poſtea ſæculis affictum, detractum, immutatum ab alijs ſuſpicamur? niſi quod, vt Auguſtinus ait, eccleſiæ nos ea probantis mouet auctoritas? Quod ſi ipſi euangeliorum ſcriptores pauculis illis libellis vniuerſa religionis noſtræ myſteria, omnes ritus, omnes cerimonias, cuncta ſacrorum myſteriorumq; ſolennia complexos ſe, & perſecutos eſſe teſtificati fuiſſent: iſtorum cauſa eccleſiæ conſenſum negligentium aliquanto probabilior videretur. Nunc aperte Ioannes admonuit nos, & teſtatum reliquit paucis illis litteris ſtrictim attigiſſe ſe potius, quā ſigillatim enarrauiſſe Chriſti Domini Noſtri acta. Eſt enim in extremo eius euangelio ſic. Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſe mundus caperet eos, qui ſcriberentur, libros. Teſtificatur quāplurima conſulto à ſe fuiſſe prætermiſſa: quæ non modo egiſſet, ſed etiam locutus eſſet Ieſus. In eius enim ſermonibus & concionibus memoriæ prodendis, multo plus operæ, quā in factis cōmemorandis poſuit. Sed quid Ioannis teſtimonium profero? nonne Chriſtus ipſe aperte teſtatus eſt, multa ſe ſpiritui diuino reliqua feciſſe? cum ita dixit. Adhuc habeo multa vobis dicere: ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Num poteſt igitur dubium eſſe, quin illis euangeliorum libris minime contineantur vniuerſa, quæ ad conſtituendam eccleſiam, quæ ad fidem,

quæ ad religionem, quæ ad ritus, cerimoniaſq́; pertineant? cum Christus ipſe diſerte neget ſe veritatem omnem docuiſſe: ſed venturum ſpiritum ſanctum eſſe: cuius afflatu apoſtoli reliqua edocerentur omnia: quæ ipſi, eorumq́; deinceps ſucceſſores per manus, vt ita dicam, eccleſiæ traderent. Atqui vbi illa tam multa perſcripta ſunt, quæ a ſe prætermiſſa Dominus, & ſpiritui diuino reſeruata eſſe dixit? Num eo commentariolo, qui acta apoſtolorum inſcribitur? At is non modo non reliquorum apoſtolorum, ſed ne ipſius quidem Pauli, de cuius vnius rebus geſtis ſcriptus uidetur, omnia acta complectitur. Num ergo pauculis illis Pauli, & apoſtolorum aliorum quorundam epiſtolis continentur? Primum quis id plane compertum atq́; exploratum habet? Nuſquam enim Paulus, nuſquam reliqui earum auctores hoc ſcriptum reliquerunt: neq́; ſe epiſtolas illas eo conſilio ſcripſiſſe ſunt teſtati, quo omnia, quæ edocti a diuino ſpiritu fuiſſent, illis epiſtolis conſignarent. Deinde quis ignorat, illas ſcriptas fuiſſe ad corrigendos conformandosq́; eorum mores, qui Chriſto initiati iam erant, & quæ ipſos credere & ſentire oporteret, acceperant: ad ſtabiliendam in illorum conuentibus amicitiam atq́; concordiam: deniq́; in eam potiſſimum ſententiam conſcriptas, quam ipſorum, ad quos mittebantur, temporis ratio poſtulabat: vt ſiquæ inter eos altercationes, controuerſiæ æmulatione ſue excitatæ fuiſſent, ſedarentur: ſi minus honeſte & ſancte viuerent, caſtigarentur: ſi a pſeudo prophetis abducti ac decepti fuiſſent,

ad rectam fidem reuocarentur: Si ad ſungenda charitatis officia ſegniores eſſent, incitarentur. Huiuſmodi enim *fere ſunt illarum epiſtolarum argumenta. Scriptæ enim ſunt vt dixi, ad eos, qui iam* Chriſto *crediderant, & quid credendum ac ſentiendum eſſet tenebant.* Id *quod intelligi licet ex ipſis epiſtolis: tametſi multa quoque, uel dicam plurima, in illis reconditiora attingi ſolent. Sed quæ illis litteris ſignificabantur interdum potius, quam explicabantur, ea ijdem apoſtoli, quum conuentum aliquẽ chriſtianorum hominum adijſſent, vberius docere, & alia præterea multa tradere, viua, vt dici ſolet, voce, conſueuerant.* Id *quod indicat ille ex epiſtola* Pauli *ad* Theſſalonicenſes *locus.* Itaque *fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolã noſtram.* Quibus *verbis ſignificat illis ſe tradidiſſe nonnulla, quæ non ſcripſiſſet.* Idem *ad* Corinthios *ita ſcribit.* Cætera, *cum venero, diſponam.* Et *alio loco.* Laudo *autem vos fratres inquit, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, inſtituta mea tenetis.* Timotheo *vero ſcribens.* Tu *igitur, inquit, mi fili confortare in gratia, quæ eſt in* Chriſto Ieſu: *& quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Ea *certe, quæ tum* Theſſalonicenſi *eccleſiæ ſe tradidiſſe ſignificat, tum inſtituturum ſe, cum* Corinthum *veniſſet, ac traditurum* Corinthijs *pollicetur, ſcripta nuſquam ſunt: ſicuti ne illa quidem, quæ* Timotheum *ab ipſo accepiſſe ſcribit, neque omnino ali-*

quid eorum, quæ tam multis ab ſe peragratis locis docuerat, conſtituerat, geſſerat. Quod uero Timotheo præcipit vt illa, quæ ab ipſo didicerat, idoneos homines edoceat, alijs eadem deinceps tradituros: nonne ex eo intelligi licet multis de rebus, quæ litteris mandatæ non erant, edoctam ab apoſtolis recentem illam eccleſiam fuiſſe, quæ apoſtolorum ſucceſſores Epiſcopi ab eis accepta ipſi rurſus ſucceſſoribus ſuis eccleſiæq; tradiderint? Id quod cum Irenæus ille vir ſanctiſſimus, in eis libris, quos aduerſus hæres conſcripſit: tum alij locupletiſſimi auctores multi teſtati ſunt: nempe apoſtolos in eccleſiæ tanquam theſaurum, diuitias congeſſiſſe ſcientiæ ſuæ doctrinæ'q; cœleſtis: unde perpetua ſuccedentium ſibi deinceps Epiſcoporum diſpenſatione omnis ueritas promeretur. Itaq; doctrinam illam inſtitutionem'q; apoſtolicam, certiſſimam ueritatis regulam apoſtolus & fidei normam conſtituit, & ab ea inſtitutione recedi prohibuit, etiam ſi angeli cœleſtes aliter docerent. Sic enim ad Galathas ſcripſit. Cæterum etiā ſi nos, aut angelus è cœlo, prædicauerit uobis euangelium præter id, quod prædicauimus uobis, anathema ſit. Quēadmodum ante diximus, & nunc iterum dico, ſi quis uobis prædicauerit euangelium præter id, qđ accepiſtis, anathema ſit. Nō dixit, ſi quis uos docuerit, aliter quā Matthæus, aut Lucas, aut Marcus, aut Ioannes ſcripſit, ſcripturus'ue eſt, aut aliter quam ipſi ſcripſimus. Nullius ſcripti ille euangelij, nullius epiſtolæ mentionem facit. Quid ergo ait? præter id, quod prædicauimus uobis, hoc eſt ali-

ter quàm coram nos docuimus, & concionando tradidimus uobis: & præter id, quod accepiſtis, hoc eſt audiuiſtis, & coram didiciſtis à nobis. Si igitur Chriſtus cum diſcipulos ſuos inſtitueret, permulta reticuit, quæ ſpiritui ſancto reſeruanda putauit: ac ne omnia quidem, quæ illos docuit, litterarum monumētis ab illis ſacris hiſtoriæ ſcriptoribus ſunt mandata: ſi ne apoſtoli quidem, quæ aut à Chriſto acceperant, aut à ſpiritu ſancto hauſerant, ſcriptura perſequi ſingula curauerunt: ſed ex ijs, quæ didicerant, quædam ſine ſcripto aliquo eccleſiæ tradiderunt: nōne de his, quæ in ſacris litteris aut omnino prætermiſſa, aut certe ſuboſcure poſita forent, aſſentiri nos eccleſiæ, eiuſq; teſtimonio credere, tum Chriſtus, tum apoſtoli diuino afflati ſpiritu voluerunt? Nam ſi futurum erat, ut eccleſia ea, quæ accepiſſet, non fideliter retineret, cur nō aut Chriſtus diſciplinam ſuam mandari litterarum monumentis iubebat? aut ſpiritus ſanctus apoſtolos monebat, vt ſcribendo potius, quam concionando eccleſiam erudirent? Nonne negligentes euangeliorum ſcriptores fuerint, inconſyderati apoſtoli, Chriſtus improuidus, Spiritus ſanctus futurorum ignarus, ſi iſtos obtrectatores eccleſiæ audiamus? Quod ſi quis etiam pertinacius contendet, nihil in ſacris libris omnino prætermiſſum fuiſſe, quod ab homine chriſtiano ſentiendum atq; tenendum ſit: is tamen concedere cogetur aliquem eſſe eorum librorum interpretem oportere. Etenim ſi aut eorum ſcriptores adhuc viuerent, aut illi vocales eſſent, ac ſeipſos quotienſcunq; ali-

qua de re altercatio oriretur, explanare poſſent: alium profecto interpretem nullum requirerēt. Nunc auctoribus mortuis, uel potius meliore & beatiore uita fruentibus, nullam illi libri poſſunt explicandi ſui cauſa uocem mittere. Muti enim atq; elingues ſunt: quare interpretem & tanquam lumen deſiderant: ut quæ obſcure poſita in eis ſunt, declarentur: quæ ambigue, diſtinguantur: quæ præciſe & nimis breuiter, dilatentur: poſtremo vt quæ pugnare nonnunquā videntur, conſentire ea inter ſe & congruere perſpicuum ac planum fiat. Hoc autem interpretandi & explanandi munus non erunt profecto tam impudentes aduerſarij, qui eccleſiæ id eripere conentur, etiam ſi ad Pontificem Max. eiuſq; conſilium pertinere negauerint: quippe qui vt reliqua ferè huiuſmodi hominū genera, hoſtes ſe illius ſanctiſſimæ ſedis profitentur acerrimos. Atqui fruſtra hoc munere eccleſia fungatur, niſi Spiritus ſanctus ei ſemper adſit, qui illam errare nunquam ſinat. Non eſt autem conſentaneum Spiritum ſanctum, qui minime labi patiatur eccleſiam in ſacris interpretandis litteris, pati eandem tamen ſuperſtitione opprimi, & uanis ac diuinorum librorum ſententiæ repugnantibus opinionibus imbui. Nō enim hic illo minus turpis, nec minus pernicioſus eccleſiæ error ſit. Ita eò, quò minime volunt, reuoluētur. Sequitur enim, vt etiam ſi quid eccleſia teneat, quod non ſacrarum litterarum teſtimonijs confirmari poſſe uideatur, eam tamen hallucinari nequaquam putandum ſit. Nefas enim id profecto eſt ſuſpicari: neq; dubitandum eſt, quin ſententiam illam

eccleſia ab Apoſtolis ipſis veritatem omnem diuinitus edo ctis acceptam retinuerit. Quã multa enim ſunt, quæ mi nime in controuerſiam vocantur, cum tamen de eis nulla proferri ex ſacris litteris poſſint teſtimonia? Vbi enim ſcri ptum eſt ſpiritum ſanctum ex patre ſimul & filio pro cedere? Id tamen ne Luterus quidem aut quiſquam alius ex aduerſarijs in dubium reuocauit. Quid? Mariam ſan ctiſſimam Domini noſtri matrem poſt cœleſtem illum par tum, nullos liberos genuiſſe, virginem perpetuo manſiſſe ecquo loco ſcriptum eſt? nullo profecto. Id tamen eccleſia credit, neq; ab ipſius conſenſu hac de re iſti auſi ſunt diſſen tire. Quid? infantes pueros Chriſto initiari poſſe num ali cubi ſcriptum eſt? ne hoc quidem: eos tamen eccleſia initian dos cenſuit ipſis etiam approbantibus aduerſarijs, qui de hoc ipſo vel maxime cum Anabaptiſtis diſſident. Quid? eos, quos ſemel homines prauis de religione opinionibus infecti, & ea re ab eccleſia ſegregati Chriſto initiauerint, iterum initiari non licere? nuſquam ne hoc quidem habetur in ſacris libris. Quod ſi confeſſione ipſorum aduerſariorũ conſtat & hæc, & alia multa, quæ homini chriſtiano ſuſcipienda atq; credenda ſint, minime ſcripta eſſe, nonne fateri coguntur ſtandum eſſe iudicio & conſenſu eccleſiæ, etiam ſi non omnes illius opiniones & decreta perſpicuis diuinorum librorum teſtimonijs comprobentur? Aut ſi er rare illam poſſe exiſtimant, cur tantis de rebus fidem illi ſine dubitatione vlla habendam putant? Quid? quod ſi hac eccleſia conditione ſit, vt falli poſſit, omnium conciliorum

acta

acta & decreta infirmentur & corruant? Quid enim afferri poteſt, cur ſi eccleſia errore duci poſſit: non illi etiam ſacerdotes, qui ad ea concilia conuenerant, errare, & de rebus ad fidem ac religionem pertinentibus: non ſolum ad gubernationem eccleſiæ, perperam ſtatuere, & iudicare potuerint? Nihil igitur actum fuerit Nicæno illo trecentorum & decemocto patrum concilio, nihil Chalcedonenſi, nihil ijs, quæ Epheſi, Conſtantinopoli, tot alijs in locis fuerunt habita: quæ partim totius Chriſtiani nominis communia extiterunt: partim alicuius nationis propria: partim ex medio quodam genere: quorum actis in dubium reuocatis: quæ, bone Deus, eccleſiæ caligo, quæ nox, quæ tenebræ offundentur? quippe omnes enim, quæ iam inde ab exceſſu Chriſti fuerunt, impiorum & turbulentorum hominum diſciplinæ, illorum conciliorum decretis & auctoritate refutatæ atque extinctæ reuiuiſcere poterũt: atque adeo aliæ alijs temporibus reuiuiſcent: cum nunquam leues & ſeditioſi homines defecturi ſint: qui commutationem rerum cupiditatibus ſuis vel honoris vel gloriæ opportunam, & eorum quorum dignitati inuideant, inutilẽ fore ſperent. Exiſtat igitur aliquis, qui Arrij dogma defendens patrem filio maiorem eſſe dicat. Quid huic furioſo homini reſpondebis? Num illum ab eo furore Nicæni illius auctoritate concilij deterrebis? at ille nihil ſibi illius obſtare auctoritatem, aut decreta dictitabit: & in eo ſeſe vehementer iactabit, quòd, cum vniuerſa eccleſia errare poſſit, multo facilius illi ſacerdotes, minima ec-

cleſiæ particula, labi fallique potuerint. Verba etiã Chriſti ſecũ facere dicet, quibus patrem maiorem eſſe cõfeſſus eſt. An diſtingues, & quæ ſit illorum verborum ſententia docebis? At is ea verba mordicus, vt aiunt, tenebit: negabit interpretatione eſſe opus: plana, aperta, perſpicua eſſe vociferabitur. An proferendis alijs ex ſacra hiſtoria locis illum refelles? At nullum proferre poteris tam apertum, tam facilem ad intelligendum locum: quin ille ſeſe explicet, eiusque loci ſententiam captioſa aliqua & callida interpretatione nihil aduerſari contendat opinioni ſuæ. Nihil eſt enim hoc hominum genere pertinacius, nihil plerunque verſutius, & captioſius. Nec vero ullum praui alicuius dogmatis auctorem tam ſacrarum litterarum imperitum, ac tam rudem accepimus fuiſſe: qui non aliquibus cum aliorum diuinorum librorum, tum ipſorum euangeliorum verbis impiam opinionem ſuam confirmare, & vt ita dicam, fulcire conaretur. Equidem nemini diuinorũ librorum vel nomen ſanctius, uel auctoritatem grauiorẽ, quã mihi videri arbitror: neque hoc, quod timide ſum dicturus, ita accipi velim, quaſi aut eorum fidem eleuare, aut homines ab illorum lectione velim deterrere. Nõ ſum tam impius, nc tam imprudens quidem. Tamen hoc dico, niſi veriſſima eorum librorum interpres exiſtimetur eccleſia, ſitque eius in illis enodandis explanandisque auctoritas, vt debet, grauiſſima, nihil fide noſtra futurum inſtabilius, nihil opinionibus mutabilius. Etenim ſacræ, quæ ut ſunt, ita appellantur litteræ, ſunt illæ quidem ab homini-

bus diuino ipſo exceptæ dictante Spiritu, neq; illis quicquam eſſe poteſt auctoritate grauius, veritate ſyncerius: ad quas ſi quis intelligendas interprete ac duce utatur eccleſia, offendere ac labi nunquã poſſit. Verum ſi quis vaſtũ hoc & ſcopuloſum, ut ita dicam, mare infirmo confiſus ingenij ſui nauigio ingrediatur, & in eccleſiam tanquam in clariſſimos ſeptentriones minime intuens, curſum ſe ex ſententia confecturum, & in portum peruenturum eſſe confidat, is modo ad ſcopulos appellatur, modo ad vada & breuia adhæreſcat. Nihil eo eſt mari ſpecie tranquillius: nihil temere ingredienti reuera periculoſius. Neq; alia profecto cauſa eſt: cur iam inde ab ortu religionis noſtræ tam multi non modo illiterati homines atq; hebetes: ſed sũmis ingenijs, & ſumma doctrina præditi naufragia fecerint, & horum ſtudiorum tanquam gurgitibus voraginibusq; demerſi ſint: niſi quod ingenia ſua magnopere mirantes, auctoritatem eccleſiæ contemnentes, non ut meliores fierent: ſed ut maiorem ſibi eruditionis & ſapientiæ gloriam compararent, ad hæc ſe ſtudia conferebant. Sed vt eò referat ſe, vnde eſt digreſſa, oratio, ſi, quæ concilijs omnibus acta, decreta, dijudicata fuerint, in controuerſiam uocabuntur, ſi ea firma, ſi rata non erunt: quod certe futurum eſt, niſi grauis eccleſiæ habeatur auctoritas, nonne obſcura omnia, controuerſa, dubia, incognita incerta erunt? Nonne refractis tanquam impietatis clauſtris repente ſeditioſorum hominum agmina in eccleſiam erumpent? noui eam inuadent Arrij, noui ſe inſerent Eunomij,

noui existent Macedonij, noui exorirentur Pelagij, no ui Sabellij volitabunt? Quid igitur iſtorum opinione, uel re ipſa magis impium, uel exitu magis periculoſum fingi poteſt, qui eccleſiam errare poſſe tam temere imprudenterq́ confirmant? Qui ſi humanis rationibus conuinci ſe, & refutari minime patientur, ne Chriſti quidem & apoſtolorum auctoritate, de hac tam praua impiaq́ ſententia depellentur? An non Chriſtus unà cum diſcipulis ſuis, hoc eſt vnà cum eccleſia ſe commoraturum eſſe & manſurũ uſq; ad conſummationem ſæculi ſpopondit? Nonne idem diſcipulos ſuos pauloante obitum ſuum hac eſt oratione cõſolatus? Ego rogabo, inquit, patrem, & alium paracletũ dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum, ſpiritum ueritatis. Quod cum diſcipulis ſuis promittebat, non illis dũtaxat qui unà cum eo diſcubuerant, promittebat, ſed cunctæ nimirum, quæ in illius uerſabatur animo, pollicebatur eccleſiæ. Illi enim breue ad tempus uicturi. Hæc autem uſq; ad conſummationem, ut dixit, ſæculi erat permãſura. Quid ille gentium doctor, electionis uas, euangelij tuba, columen eccleſiæ Paulus, qui in cœlo didicerat, quæ in terris exprimeret: nonne priore ad Timotheum epiſtola tantam eccleſiæ auctoritatem attribuit, ut eam firmamẽtum & columnam ueritatis appellet? Cuius igitur inſcitiæ eſt? inſcitiæ autem? immo uero cuius impietatis fidem eccleſiæ catholicæ abrogare, eamq́ inſimulare iampridem erroribus imbutam, & anilibus inſectam ſuperſtitionibus fuiſſe: quam Chriſtus nunquam deſerit, nunquam relin-

quit? quam Spiritus ſanctus, Spiritus inquam ueritatis aſ-
ſlare, ſouere, vegetare nunquam deſinit? quam apoſtolus
columnam, firmamentum, robur veritatis nominare non
dubitat? quæ ſi iam diu erraviſſe, aut omnino errare poſſe
cenſeatur, non ſolum de eius auctoritate, ſed etiam de euã
geliorum fide, de diuina clementia, ſapientia, iuſtitia de-
trabatur: euangeliorum auctores, Apoſtoli, Chriſtus
ipſe, & Spiritus ſanctus culpam grauiſſimam non effu-
giant: omnium denique conciliorum actis reſciſſis, ſumma di
ſciplinæ, religionis, inſtitutorum, perturbatio: ſumma di
uinarum & humanarum rerum omnium confuſio conſe-
quatur? His rationibus teſtimonijsque conuicti aduerſarij
concedant profecto neceſſe eſt nunquã errore duci poſſe ca
tholicam eccleſiam. Verum aliam quandam ipſi cõmenti-
tiam eccleſiam, cum a vera deſciuerint, non abſimilem illi
ciuitati platonicæ introducunt. Ex quibus ſiquis ſciſcitetur,
quænam ea ſit, & quibus regionibus tam diu abſtruſa,
incognitaque latuerit, nonne ipſos pudere commentorum ſuo-
rum oporteat? Negarunt eorum nonnulli illos, qui delin-
quant, eſſe in eccleſia numerandos: quo quid imperitius
dici poteſt? quid ab inſita omnium animis eccleſiæ notione
alienius? Quis enim cum eccleſiam dici audit, non cœ-
tum omnium Chriſto initiatorum intelligit? at ſunt in eis
plurimi non iuſti plane, nõ continentes, non integri. Eſto,
quotus enim quiſque non interdum delinquit? non aliquando
ab religione officij declinat? nunquam in hoc tam lubrico ui
tæ mortalis curriculo prolabitur? Si dixerimus inquit Ioã-

nes, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Quid? eccleſia non quotidie Deum precatur, ut ſibi debita, hoc eſt peccata ſua condonet ac remittat? & quidem illa precandi formula ab ipſo eſt Chriſto Domino noſtro compoſita. Quid? Paulus, non ea epiſtola, quæ eſt ad Corinthios: Corinthiorum eccleſiæ mores & vitia, ſeueriſſima oratione reprehendit, cum eam tamen epiſtolam eccleſiæ Corinthiorum inſcripſiſſet? Quid? ea, quam ad Hæbreos ſcripſit, nonne cum illa verba ex Deuteronomio protuliſſet, Dominus iudicabit populum ſuum, adiunxit: horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis? quos autem terrebat? quibus metum iniiciebat? nonne delinquentibus atque improbis? eos tamen ipſos quoque Dei populũ appellat. Quid ſibi autem illæ Domini noſtri ſimilitudines volunt, regnum cælorum (ſic enim appellare ſolitus eſt eccleſiam) modo decem virginibus partim fatuis, partim ſapientibus comparantis: modo verriculo piſces bonos & malos continenti: modo ſegeti tritico lolióque permixtæ? Quid aliud intelligi voluit, niſi eam ex duobus hominum generibus conflatam eſſe, & conſtitutam, vno eorum, quos electos vocamus: altero eorum, quos reiectos dicere poſſumus, qui ſcelerum ſuorum æterna ſunt ſupplicia depenſuri: quos tamen, quoad viuunt, non ex hac eccleſia ſua eiicit, non exterminat mitis & miſericors Dominus: ſed retinet, & ut ad recte viuendum præceptiſque ſuis obtemperandum cõuertantur, exoptat. Is eſt enim, qui dixit, nolle ſe mortem peccato-

ris, ſed ut conuertatur & viuat. Quo ergo tempore boni ſeparabuntur ab improbis? quando hic delectus habebitur? Tum, quum ſummus ille & extremus dies venerit, quo iudicium de vniuerſo genere humano futurum eſt. Tum.n. omnes vitæ & factorum ſuorum rationem dabunt. Tum lolium à tritico ſecernetur. Tum fatuæ virgines ſegregabũtur à ſapientibus. Tum piſces nequam à ſuauibus diſcernẽtur. Tum paleis, vt Ioannes inquit Baptiſta, combuſtis triticum ipſum in horreo recondetur. Quod ſi ex ſolis electis eccleſia conſtaret, ne infrequens admodum eſſet. Multi enim, ut eſt in ſacris litteris, ſunt vocati, pauci uero electi. Deinde nulla ſatis certa nota agnoſci poſſet, quo enim ſigno ij, qui ſalui futuri ſunt, ab eis internoſcantur, qui ſint propter ipſorum ſcelera ad inferos detrudendi? cum nec ſimulata vitæ ſanctitas facile diiudicetur à vera: & eorum, qui impure ac flagitioſe ad quoddam tempus uixerint, nonnulli ad bonam ſe, ut dicitur, frugem recipere ſoleant, atq; ex priſtinis vitijs diuino auxilio emerſi, continentiæ ſpecimen poſt, & integritatis exiſtant: contra'q; qui perſancte aliquandiu vixerint, non raro immutentur, & anteactam vitam retexant? Atqui eccleſia non eiuſmodi eſſe debet, quæ ignoretur, & aſpectum ac ſenſum effugiat: ſed aſpectabilis, & omnibus nota: quo concilia cõuocari atq; haberi poſſint temporibus eccleſiæ poſtulantibus: quo omnes, qui ſaluos eſſe ſe cupiunt, communem parentem, quænam ea, & ubi ſit, nouerint, ad quam ſeſe aggregare, cui conſentire, cuius auctoritatem ſequi, pro

qua deniq; ſtare commotis diſſenſionibus debeant: id quod tanti refert, ſi Cypriano, & alijs viris ſanctiſſimis credimus: ut qui ab ea ſegregatus ſit, quamuis pie atq; integre viuere, quãuis conſtanter etiam & fortiter pro Dei religione emori videatur, tamen ſaluus & incolumis eſſe nequeat. Quid, quod ſi uniuerſa eccleſia ignota ſit, & talis, qualem eam nonnulli finxerunt, ne ſingulares quidẽ eccleſiæ: quæ illius partes ſunt, & tanquã membra, notæ ſint. Atqui eas & notas eſſe, & quibuſdam ex cauſis nonnunquam adiri Chriſtus ipſe nos docuit. Si peccauerit inquit, in te frater tuus: vade, & argue eum inter te, & ipſum ſolum. ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum. Sin autem te non audierit: adhibe tecum adhuc unum aut duos: ut in ore duorum, aut trium teſtium conſiſtat omne uerbum. Quod ſi non audierit eos, dic eccleſiæ. Quod ſi eccleſiam non audierit: ſit tibi uelut Ethnicus & publicanus. Cuiuſmodi eccleſiam adiri deferendæ querelæ cauſa Dominus noſter iubet? ignotam credo aliquam, atq; incognitam, & eiuſmodi, quæ ex innocentibus duntaxat, aut certe electis hominibus conſtet? At ad eam, quæ nota non ſit, quo pacto aſpirare quiſquam poſſit? quæ puram inquiunt euangelij diſciplinam & inſtituta retineat: optime. Verum fac imperitum quempiam ac rudem hominem conſilium cepiſſe deferendi ad eccleſiam querimoniam ſuã. Qui ſtatuere poterit, num pura iſta euangelij diſciplina ab illo cœtu retineatur ſuo? Nam qui hoc uel diligẽter perpendere: uel explorate iudicare poſſit: is nec mediocriter

doctus

doctus, & valde ſapiens ſit neceſſe eſt. Quid igitur aget? quid conſilij capiet? Nempe conueniendus illi prius, et conſulendus erit aliquis ex iſtis veriſſimis, vt ſibi viden tur, euangeliorum interpretibus, à quo erudiatur, & di ſcat, ea'ne, quam adire velit, eccleſia vera, an impiorum cõuentus ſit. Fac tanti eſſe. ad quos potiſſimum tam præclaræ diſciplinæ cauſa ſe conferet? neq; enim inter ſe de hac puritate conſentiunt: ſed vehementer digladiantur & pugnant, dum alijs alij puriores nimirum & doctiores videri uolunt: quâ de ipſorum diſſenſione alio agetur loco. Nunc concedant neceſſe eſt Chriſtum de illa eccleſia minime locutum eſſe: quam ipſi ſibi inani cogitatione depinxerunt: ſed de ea quã in omnes nouerint: quæ certo loco conſiſtat: quæ cogi, quæ adiri poſſit: ex qua ne illi quidem continuo expellendi & eijciendi ſint: qui interdum peccent, & iniurijs afficiant fratres ſuos. Nam quod eccleſia catholica, ſancta, ut eſt, ita vſurpari ſolet: admonendi ſunt imperitiores homines, eius quæ nam uerbi uis ſit, ac ſignificatio. Nã primis illis eccleſiæ temporibus sancti uocabantur, quicunq; Chriſto nomen dediſſent, eiuſq; eccleſiæ aſcripti fuiſſent. Indicant id uerba illa ex extrema Pauli ad Philippenſes epiſtola: Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu. Et illa ex inſcriptione prioris ad Corinthios epiſtolæ. Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi ſanctificatis per Chriſtum Ieſum uocatis ſanctis. Sanctos uocat apoſtolus, qui Chriſti cultum ac religionem aſciuerant: tametſi ex illis multi minus ſancte integreq; viuebant: id

quod ex grauiſſimis eius licet obiurgationibus intelligi. Id-
circo autem tum à Paulo, tum ab alijs antiquis auctori-
bus chriſtiani homines hac inſigni appellatione honeſtabã-
tur: ꝙ ſemel certe cum ſe Chriſto deuouerant, remiſſis ſi-
bi & condonatis omnibus ſceleribus & peccatis: quæ
ante ſanctiſſimum illud cœleſtis militiæ ſacramentum cõ-
miſerant: iuſti & ſancti effecti erant. Eccleſia item va-
care macula, & ruga dicitur: non quin peccatorum ſor-
dibus inquinati in ea permulti inſint: ſed quod eorum fides
nulla prauarum opinionum labe aſperſa infectáq; eſt. quã-
quam illo vniuerſi generis humani iudicio facto proborum
illud hominum electorumq; concilium, omnibus delictorũ
ſordibus expiatis expers macularum omnino rugarumq; fu-
turum eſt, de qua nimirum tam caſta, tam pura, tam
munda eccleſia Paulus ea, quæ eſt ad Epheſios epiſtola
mentionem his uerbis facit. Viri diligite vxores veſtras,
ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum ex-
poſuit pro ea, vt illam ſanctificaret mundatam lauacro
aquæ, per verbum, ut adhiberet eam ſibi ipſi glorioſam
eccleſiam, nõ habentem maculam aut rugam, aut quicquã
eiuſmodi: ſed ut eſſet ſancta & irreprehenſibilis. Verũ
nos de ea in præſentia loquimur: quam Chriſtus tum reti
in mare iacto cuiuſq; generis piſces incluſos continenti: tum
decem virginum choro, quarum quinq; fatuæ erant, toti-
dem ſapientes: tum tritici ſegeti lolio diſtinctæ ſimilem
eſſe dixit: de ea, quæ nondum aut pro fide & recte factis
præmium accepit: aut pro delictis ſupplicium, ac pœnam

ſubijt: quæ in hac mortali vita ſtipendia merere: quæ in acie ſtare, quæ pugnare dicitur: quæ fidei vinculo longe arctiſſimo capiti ſuo Chriſto annectitur. Cuius fidei tanta vis eſt, ac tanta dignitas: ut ne eos quidem, qui delinquere ſoleant: quibus illa modo inſit, Spiritus ille diuinus indignos ducat, quibus munerum & donorum ſuorum vtatur diſpenſatoribus, quorum opera, & miniſterio vel peccatis homines liberet, per aquæ primum ſalutaris immerſionem, iterum & ſæpius per ſolennem delictorum confeſſionem: uel cœleſti eos cibo reficiat: uel afflatu ſuo corroboret ac confirmet: uel matrimonij fœdere ſociatos nõ diſſolubilibus vinculis aſtringat: vel affectos morbo ſacri vnctione olei luſtret atq; expiet. Quod ſi propter miniſtrorum indignitatem diuina eſſent irrita atq; inania munera: nimis iniqua profecto & dura eccleſiæ conditio ſtatueretur: neq; id eſſet magis ſacerdotibus ipſis, quã reliquis, captioſum. Conſtituta igitur non humanis ſolum argumentis, ſed diuinis etiam teſtimonijs auctoritate catholicæ eccleſiæ: quam nec errare ipſam vnquam poſſe, nec alios in fraudem impellere demonſtratum eſt: omnes, quæ cuiquam offundi poſſent, errorum tenebræ facile diſcutiantur & euaneſcant: ſi modo animus & mens ſemper ad columnam illam & firmamentum veritatis eccleſiam referatur. Vt enim lydio lapide aurũ exploratur, & probũ ab adulterino facile internoſcitur: ita quid fide ſyncerum, quid inſtituto rectum ſit, quid cõtra, ex eccleſiæ ſenſu, conſuetudine q; intelligitur, ac ſine vllo errore diiudi-

catur. Cum enim quid illa ſentiat, & quæ inſtituta teneat, animaduertitur: quid probandũ, aut faciendum: quid rurſus damnandum, aut ſugiendum ſit: obſcurum nemini eſſe poteſt. Sed & ſi perfacilis hæc obſeruatio atq; animaduerſio uidetur: tamen cum nouarum diſciplinarum auctores homines ferè eſſe ſoleant vafri, aſtuti, callidi, ad decipiendos incautos & credulos homines ſingulari quodam artificio eruditi: ac modo religionis, modeſtiæ, probitatis, beniuolentiæ etiam, in eos, quos inducere uelint, ſimulatione ſe inſinuent: modo eloquentia, & diſputandi exercitatione, & ſacrarum litterarum locis captioſe interpretãdis efficiant: ut probabilia eorum dogmata, & ad reprehendendum difficilia uideantur: ad eorũ dolos, inſidias q; uitandas pro periculi magnitudine animo paratum vnumquẽq;, & intentum eſſe oportet. Non enim fortunas illi noſtras nobis ereptum eunt: non hac terreſtri patria eijcere nos conantur: non exiſtimationi, non honori, non libertati, non huic mortali uitæ inſidias comparant: quæ tamen ſi nobis eripere conarentur, eorum profecto conſilijs obuiam iremus. Verum non ea petunt: at multo maiora & ueriora bona petunt. Id agunt, id moliuntur, ut ex comitatu nos Chriſti Dei noſtri & conſeruatoris abducant: ut ex ſinu ſanctiſſimæ parẽtis eccleſiæ auellant: ut ex cæleſti domicilio deturbent. Agitur fides: agitur religio: in qua ſpes omnis & ratio æternæ ſalutis, immortalitatis, fœlicitatis noſtræ ſita & locata eſt. Agitur, utrum Dei filij, fratres Chriſti, mentium beatiſſimarum conſortes, cœli

incolæ ſimus: an tam ingentium atq; admirabilium bonorũ
ſpe aſſequendorum deiecti æterna apud inferos impiorum
ſupplicia ſubeamus. Quamobrem aduigilare, attendere,
adeſſe animo oportet: ſi qua in re ad credendum & aſſen
tiendum minime procliuem eſſe conuenit: id quod ſemper
ſapientis eſt habitum, in hac longe omnium maxima cau-
tiſſimi & conſyderatiſſimi eſſe debemus. Sed quo aduerſus
fraudes ac dolos callidiſſimorum & maxime inſidioſorum
hominum munitiores & cautiores ſimus: illa ſemper Do
mini noſtri oracula in animo nobis & in intimis ſenſibus
hærere, & infixa eſſe debent. Is enim de ſalute noſtra ſan-
ctiſſimo ſuo ſanguine redempta ſollicitus futurum proſpi-
ciens: ut in eccleſia ſua pſeudoprophetæ & pſeudoapo-
ſtoli omni tempore exiſterent: ſedulo nos diligenterq; præ
monuit: ut ab hoc hominum genere caueremus: ne nos ſi-
mulata eorum pietate induci, ne appoſita ad fallendum ora
tione decipi ſineremus: ne illis fidem haberemus: ne ſi mi
rabilia quidem facinora ac præter naturam efficerent. Tũc
ſi quis vobis, inquit, dixerit, ecce hic Chriſtus, aut illic,
nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti & pſeudopro-
phetæ: & dabunt ſigna magna & prodigia: ita vt in er
rorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiam electi. Ecce præ-
dixi vobis. Si ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, no
lite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere. Pſeudo-
chriſtos & pſeudoprophetas Dominus appellat turbulẽ
tos homines commentitiorum dogmatum auctores, & pra
uarum diſciplinarum magiſtros: qui cum à Chriſto de-

ſecerint: eius tamen apoſtolos ſe, & ſpiritus diuini interpretes eſſe ementiuntur: quorum furori obnoxiam fore eccleſiam prædicit. Tunc ſi quis, inquit, vobis dixerit, ecce hic Chriſtus, aut illic, nolite credere. Quàm apte, tum imitatus eorum orationem eſt, tum etiam arrogantiã expreſſit? Semper hic eorum mos & conſuetudo fuit, vt Chriſtum alibi negarent eſſe, quàm vbi eum ipſi monſtrarent, ac docerent: ut ſe verius ſentire, quã vniuerſam ab ipſis diſſentientem eccleſiam dictitarent: ut etiam ſi vno tempore quãplurimi exiſterent quã maxime diſtracti inter ſe opinionibus ac ſententijs, vnus tamẽ quiſq; eorum diſciplinam ſuam reliquis omnibus rectiorem, ſanctiorem, cum Chriſti diſciplina inſtitutisq; coniunctiorẽ, & ſibi ipſi perſuaſum haberet: & cæteris perſuadere conaretur. An non noſtris quoq; temporibus animaduertere licet huius generis hominum ſpiritus atq; inſolentiam? Quid enim Luterani? nonne certos ſe eſſe Chriſti internuncios, ueros euangeliorum interpretes gloriantur? ſolis ſibi Chriſtum notum, ſolis ſingulari atq; eximio Dei beneficio omnia, quæ maiores noſtri ignorauerint, cognita atq; comperta? Nonne iam diu latentem atq; abditam ueritatem ſua ipſorum opera patefactam atq; illuſtratam dictitant fuiſſe? & humanum genus plurimis & inueteratis erroribus liberatum? Hæc illi quidem gloriari reliquorum more pſeudoprophetarum ſolent, At vanæ ipſorum & ſubdolæ orationi Dominus aſſentiri nos vetat. Nolite inquit, credere. Num uerbis tantum? immo ne oſtentis qui-

dem atq; prodigijs. Sequitur, Ecce prædixi vobis, hoc eſt, præmonui uos: nempe vt ab eis caueretis: ne uos magnificis & ſpecioſis eorum dictis, neu admirabilibus factis in errorem & fraudem impelli patiamini. Addit, ſi ergo dixerint uobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Quàm amanter? quàm accurate præcipit, atq; inculcat nobis: ut ne fallaci eorum & inſidioſa oratione moueamur? vt ipſum nec in ſolitudine ac deſertis locis latitantem: nec in tenebris atq; angulis abſtruſum credamus eſſe: ſed in clariſſima luce aſſidue, & media eccleſiæ ſuæ frequentia commorãtem? Quid hac admonitione Domini amantius? quid prædictione porrò uerius dici poteſt? Nonne ſimulac ille in cœlum remigrauit, ea, quæ de nouorum dogmatum auctoribus uaticinatus fuerat, continuo euenerunt? Nam primum Simon ille Samarites exortus eſt, quod prodigium bone Deus? quod portentum? qua ſuperbia? qua arrogantia? qui ſe etiam ſummum Deum exiſtimari uoluerit, & artium magicarum præſtigijs veneficijsq; perfecerit, ut complures decepti diuinis illum afficerent honoribus. Hic princeps eccleſiam nondum planè conſtitutam uexare cœpit, & tanquam fax ſeditionum plurimarum fuit. Huic. n. nec arrogantia, nec impietate inferior diſcipulus eius ſucceſſit Menander, à quo menandriana orta eſt hæreſis. Ex eodem fonte manarunt Saturninus ille antiochenus, cuius ſectatores Saturniniani ſunt vocati, & Alexandrinus Baſilides, qui cum nouarum ipſi quoq; ſectarum principes eſſe mallent, noua opinionũ

portenta commenti ſunt. His Gnoſtici *inſigni admodum titulo ſucceſſerunt, quorum auctor fertur extitiſſe* Carpocrates*, quorum diſciplinam memoriæ proditum eſt maxime flagitioſam: & nomini minime congruentem fuiſſe: quãquam ſunt, qui* Gnoſticos *à* Carpocratianis *ſeparent. In eadem* Simoniana *hæreſi poſt* Cerinthus *fuit: tametſi noua is quædam eaq; maxime impia dogmata introduxit. Huius autem & ſuperiorum omnium abſurda & deteſtanda commenta* Valentinus *nouis vocibus fabuliſq; confictis innouauit. Cuius ita inuentorum æmuli* Ptolomæus *&* Secundus *fuerunt, ut nonnulla ipſi quoq; monſtra pepererint.* Extiterat *autem iam ante illa impurorum hominum ſecta, quæ ſibi à* Nicolao *vno ex illis, qui ab apoſtolis inſtituti fuerunt diaconi, nomen impoſuerat: cum eum tamen flagitioſæ illius diſciplinæ nequaquam auctorem fuiſſe quidam ſcriptum reliquerint. Fuerant etiam* Hebionitæ *auctore* Hebione*, in quos propter inopiam & imbecillitatem mentis illa fertur appellatio maxime conueniſſe. Inde aliæ exortæ ſunt hæreſes, quarum auctores* Cerdon*, & qui huic ſucceſſit* Marcion *Ponticus, &* Marcionis *diſcipulus* Apelles *fuerunt, quorum ſectatores ſunt* Cerdoniani *Marcioniſtæ, Apellitæ nominati. Secutus eſt* Tatianus*, Encratitarum, ut quidam putant, auctor hæreſeos, qui cum* Iuſtini *martyris doctiſſimi & ſanctiſſimi uiri diſcipulus fuiſſet, tanti doctoris diſciplinam dedecorans,* Cerdonis *&* Valentini *dogmata renouauit. Poſt hunc* Montanus *exortus eſt, quo nullũ tetrius monſtrum fingi potuit.*

Is fidem

Is fidem & auctoritatem ſuperioribus omnibus derogans, ſpiritum illum ſanctum ſe eſſe prædicare auſus eſt, quem Chriſtus venturum, & diſcipulis ſuis omnia, quæ ipſe reticuiſſet, enunciaturum promiſerat. Itaq; inuenta ſua nõ mediocriter commendare conabatur: quippe quæ Spiritus diuini oracula exiſtimari volebat. Atq; illa tamen oſtentatione tam ſtolida, non multos modo ab eccleſia ſegregauit, ſed funeſtis ſacris ſuis vel maximum pijs omnibus odium infamiamq; conflauit. Fecit Montani tam inſignis & plane incredibilis arrogantia, uel dicam inſania, ut præ eius ſecta illi ignobiles admodum & contempti fuiſſe videantur, Quintilliani, Artotyritæ, Alogiani Helcheſeitæ, Theodotiani, & qui auctore Nouato Nouatiani dicti ſunt: quãquam ne hi quidem mediocriter arrogantes fuiſſe videri poſſunt; qui ſibi inſignem catharorum, hoc eſt mundorũ titulum vendicarunt, & qui catharis ſplendore nominis inferiores eſſe noluerunt, apoſtolici. Cum tot tamq; impiæ ſeditioſorum hominum factiones eccleſiam uexauiſſent: ac tandem aliquando eam conſtitui & conquieſcere oporteret, noua excitata ſeditio eſt. Extitit enim Perſa quidam, cuius ſectam ſecutis Manichæorum nomen ex eorum auctore inditum eſt. Is diſciplinam quandam ex inſanis nefarijs q; commentis temperauit: quæ partim ipſe cõfinxerat, partim à ſuperioribus acceperat. Huius quoq; teterrimi monſtri furore perdiu infeſta Dei fuit eccleſia. Prætereo Sabellium, Paulum Samoſatenum relinquo, & Paulianæ diſciplinæ Photinum defenſorem acerrimum: Omitto

Neſtorium atque Eutychen, illum neſtorianæ, hunc euty-
chianæ ſectæ principem. Ad Arrium venio, qui maius
etiam quã ſuperiores omnes in eccleſia incendium excita-
uit: quod quidem non Alexandriam & Aegyptum mo-
do, verum etiam Aſiam, Bithynniam, Thraciam, Græ-
ciam, & magnam occidentis partem corripuit: cum illius
impias opiniones non ſolum maximarum quarundam &
primariarum ciuitatum epiſcopi comprobarent: ſed Roma
ni quoque Imperatores Conſtantius, & poſt eum Valens
acerrime pertinaciſſimeque defenderent: adeo ut diſſentien-
tes Epiſcopos, proſcriptionibus, vinculis, relegationibusque
mulctarent. quo factum eſt, ut uniuerſa eccleſia diutiſſime
omni crudelitatis genere uexaretur. Diuiſa poſt tam turbu
lenta & frequens Arrij ſecta eſt. Succedentes enim Ar
rio Eunomius Macedoniusque conſtantinopolitanus Ponti-
fex, & Aerius, illius diſciplinam varie immutatam ſtu
dioſiſſime defenderunt. Ita nouæ ſeditiones atque hæreſes Eu-
nomiana, Macedoniana, Aeriana, illis ſunt auctoribus
concitatæ. Ex eodem fonte arrianæ impietatis vberrimo
Apollinaris quoque ſuam hauſiſſe fertur nefariã impiamque
ſententiam. Nec vero prætereundi uidentur ocioſi illi &
deſides Euchetæ, propter inſignem eorum implicatam ſu-
perſtitione credulitatem: quos ferunt non diſpertita, vt
oportuerat, habuiſſe orandi Deum, agendique tempora: ſed
ſine intermiſſione vlla ne de quotidiano quidem uictu labo
rantes, precari Deum ſolitos fuiſſe: quem illis errorem
vel ſuperſtitionem potius quædam Chriſti & apoſtoli-

verba non recte intellecta attulerant: quibus credulitate nimia pares fuerūt, qui nudis ſemper pedibus ingredi ſunt ſoliti: cum id Eſaiæ præceptum fuiſſe accepiſſent. Donatus initio ſe ab eccleſia dūtaxat ſepararat. Poſt multis quoq; erroribus imbutus ſectam ſuam in Aphrica maxime frequentauit, cui catholicæ eccleſiæ nomen non dubitauit imponere. Priſcillianus inde in Hiſpania Gnoſticorum & Manichæorum portenta permiſcuit: & alia quædam de ſuo attulit. Ita diſciplina quædam uaria, multiplex monſtruoſa conflata eſt. Multæ & uariæ poſt Hieronymi, Auguſtini'q; temporibus, Iouiniano, Luciferio, Vigilantio, Heluidio, Pelagio ducibus impiorum hominum factiones eccleſiam inuaſerunt: ex quibus pelagiana factio tum ob frequentiam, tum etiam propter Cœleſtij, qui illius tanquam ſignifer extitit, inſignem doctrinam atq; eloquentiā maxime nobilitata eſt: ad quas propulſandas, duo illi ſummi & ſanctiſſimi viri Hieronymus Auguſtinus'q;, neruos omnes ingenij & eloquentiæ contenderunt. Ex his igitur tam tot ac tam turbulentis, quæ in eccleſia extiterunt, ſeditiōibus, ſatis opinor intelligitur ueriſſimum illud Domini noſtri de futuris pſeudoprophetis oraculum fuiſſe. Nos quidem perpaucas commemorauimus: plurimas uero prætermittendas putauimus: non ſolum ut ſacietati lectorum occurreremus: ſed etiam quòd prope infinitum uidebatur ſingulas recenſere. Id quod uel ex eo conijci licet, q; Auguſtinus eo libro, quem de hæreſibus ſcripſit, centum prope hæreſes numerat, quæ ad illud tempus poſt Chriſti in-

cœlum aſcenſum extiterant. Intererant autem anni tum circiter quadringenti inter Chriſti ortum, & illam, qua Auguſtinus vixit, ætatem. Cum autem mille & quingẽti iam amplius anni ad hæc tempora à die natali Chriſti interceſſerint, exiſtimari hinc licet, quanto plures pſeudoprophetæ ſeditionum concitatores extiterint inter mille & centum amplius annos, quot ab Auguſtini ætate ad hoc tempus præterierunt: præſertim cum tantum iampridem de religione ac pietate erga Deum remiſſum atq; imminutũ ſit, quàm primis illis quadringẽtis annis pubeſcentis (vt ita dicam) eccleſiæ: quibus vſq; eò religio uiguit: ut cum homines à Chriſti cultu, omni calamitatum & ſuppliciorum genere perſæpe deterrerentur: inuenirentur tamen non dicam aliquam multi, ſed agmina interdum hominum cuiuſq; generis, ætatiſq; maxima, quæ certatim ad exquiſita ſupplicia ſubeunda concurrerent potius, quã à Chriſto deſciſcerent. Quod ſi hæc eccleſiæ conditio fuit, vt omni ferè tempore huiuſmodi in illa diſſidia & ſeditiones exiſterent: quid eſt, quod quiſquam miretur hanc ætate noſtra turbulentam tempeſtatem nonnullorum furore excitatam fuiſſe? cuius quæ cauſæ vt commouerentur, extiterint, paulopoſt exponemus. Nunc illud confirmare non dubitamus, huiuſmodi eccleſiæ perturbationes probis & conſtantibus hominibus propè exoptandas eſſe. Vt enim cum ab ijs, qui aperte hoſtes ſunt religionis noſtræ, eccleſia oppugnatur, qui minis ſupplicijſq; propoſitis minime exterrentur, eorum fortitudo &

virtus à Deo cognoſcitur & probatur: ita cõmotis huiuſmodi tumultibus inteſtinis, & vexata domeſticorum hoſtium dolis turbulentiſq; conſilijs eccleſia, qui prudentiam in cognoſcendis inſidijs, conſilium in cauendis, conſtantiam in tuenda eccleſiæ cauſa, quãuis multis ab ea deficientibus adhibuerit is à Deo facile in optimam partem cognoſcitur eius virtus, grauitas, fides: quo perturbatior eſt eccleſiæ ſtatus, hoc cum inſignis magis, tum ipſi eſt Deo gratior atq; acceptior. Itaq; Paulus epiſtola ad Corinthios: Oportet inquit, hæreſes eſſe, ut probati maniſeſti fiant in vobis. Sed ut ad hanc (quæ temporibus noſtris exorta eſt) Luteranam hæreſim veniamus: repetat vnuſquiſq; memoria obſecro illa veriſſima Chriſti Domini noſtri auguria de pſeudochriſtis & pſeudoprophetis futuris, & ipſius amantiſſima præcepta recordetur. Ita ſubdola iſtorum oratio & ſpecioſa vocabula plus valebunt ad detegendas inſidias, quàm ad occultãdas. Deinde reminiſcatur & cogitet ante hos à Lutero concitatos tumultus, quinam eſſet ſtatus eccleſiæ. Erat enim ſi non à bellis uel ſocialibus, uel externis, at ab huiuſmodi certe ſeditionibus & turbis tranquillus maxime & quietus, confutata. n. impietatiſq; damnata Conſtantienſi illo concilio Io. Viclefi, Ioannis vſſi, & Pragenſis Hieronymi, triũ turbulentiſſimorum hoĩum diſciplina, ſedatiſq; eis diſcordijs, quæ diu eccleſiam perturbarant: Oẽs iam occidẽtis & Septentrionum eccleſiæ Italiæ, Siciliæ, Hiſpaniæ, Britãniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæ, Sarmatiæ, Noruegiæ,

Gotthiæ, Suetiæ mirabiliter inter ſe conſentiebant. Nulla *omnino inter eas erat diſſenſio, nulla controuerſia, nulla varietas. de myſteriorum ui atque numero: de ſacrificio: de tertio animorum receptaculo ad expianda delicta conſtituto: de ratione confitendorum peccatorum: de uenerandis ijs, qui cœleſtium concilio aſcripti fuiſſent: de eorum imaginibus: de uita cœlibe ſacerdotum: de principatu & in re Sedis apoſtolicæ, omnes unũ idem'que ſentiebant: Quin etiam uniuerſa Græcorum gens, & Aſiaticæ eccleſiæ ſedatis priſtinis controuerſijs ad Sedis Romanæ auctoritatem redierant: quod idem Armeniorum natio fecerat. Nõ ſolum autem eccleſia conſtituta concordia coaluerat: ſed iam etiam patrum memoria, ut ſupra demonſtrauimus, augeri propagari'que cœperat: cum quidem diſiunctiſſimæ gentes eam terrarum orbis partem incolentes, quam maiores noſtri ne habitabilem quidem eſſe putauerunt, Chriſti religionem, & ipſam eccleſiæ Romanæ diſciplinam diuino inſtinctæ ſpiritu aſciuiſſent. Hic eccleſiæ erat ſtatus: hæc tranquillitas: hæc quies: cum exortus eſt Luterus, qui tantam chriſtiani nominis pacem turbaret, conſenſionem'que dirimeret: qui elatus ſuperbia (quæ omnis mater impietatis eſt) & impulſus odio: quod iam diu in Pontifices Romanos conceptum continebat, repẽte ſuæ uenenum impietatis euomuit. Eius turbulentam impiam'que diſciplinam cum uitæ licentia, quam ſuis ſectatoribus largitur: tum uero ordinis ſacerdotum grauis & inueterata inuidia ſtudioſis rerum nouarum hominibus commendauit. Nactus eſt*

autem tempus ad excitandam in eccleſia ſeditionem oppor tunum atq; idoneum; propter inteſtinas regum principúq; diſcordias. Inuentorum porrò ſuorum eos habuit æmulos, conſiliorúmq; adiutores: qui non modo illius audaciã ſunt & impietatem aſſecuti: quod tamen vix fieri poſſe uidebatur, uerum etiam ſuperarunt. Ita repente chriſtianam diſciplinam commutare atq; diſſoluere, Pontificum Roma*norum leges abrogare, maiorum inſtituta conuellere, diuina deniq; & humana omnia miſcere, perturbare, confundere aggreſſus eſt, Chriſti corpus eccleſiam diſcidit. ex chriſtiano populo concordiam ſuſtulit. Sacerdotum inuidiam inflammauit atq; auxit. Germaniæ maximam partem à piorum concilio ſeparauit: reliquas nationes ſollicitare non deſijt.* H*æc ne obſecro cuiquam ſanæ mẽtis eo au ctore accidiſſe poſſunt videri, qui, ut apoſtolus inquit, pa cis eſt non diſſenſionis* Deus*? cui nihil quiete gratius; nihil concordia acceptius, nihil mutua populi ſui inter ſe charitate beniuolentiáq; iucundius?* Poteſt*ne dubium eſſe, quin perpetuus eccleſiæ hoſtis Satan, per hos ſatellites & adminiſtros ſuos, has tantas turbas ſeditionésq; commouerit?* De *quo tamen ſi quis etiam dubitet, num dubitare diutius poterit, ſi animum retulerit ad eas calamitates, quæ propter turbulenta* Luteri *conſilia fortiſſimæ illi, & quondam maxime piæ nationi inciderunt?* Etenim *cogitet, quoties eius gentis populi ob hæc diſſidia ad arma ierint: quoties inter ſe collatis ſignis dimicarint: quoties campi humani ſanguinis effuſione redundarint: memoria repetat reli-*

qua ciuilium diſſenſionum damna ac detrimenta, incurſiones, vaſtitates, depopulationesq́ agrorum, oppidorum direptiones atq; incendia. Veniant illi in mentem immania illa facinora, quæ non ad hominum iniuriam, ſed ad ipſius Dei *contemptionem à religioſis hominibus edita atq; patrata ſunt.* Sanc*tiſſima templa & continentes illi ſacerdotum domus compluribus in locis ab impia illa* Luteri *manu primum expilatæ atq; direptæ, poſt aut inflammatæ, atq; à fundamentis dirutæ, aut certe fugatis inde interfectis'ue ſacerdotibus peruaſtatæ: virgines* Deo *dicatæ aut expulſæ, aut ex ſanctiſſimis adytis ac penetralibus abſtractæ ad nefandas libidines, inceſtasq; nuptias. Quæ ego vidi teterrimi belli & barbarico quodam furore geſti veſtigia, cum proxima æſtate per* Heluetios *iter facerem? quo mœrore ſum affectus, cum oculis paſſim ruinæ templorum atq; ædium ſacrarum occurrerent? cum imagines diuorum omnium deletas: cum illius ſanctiſſimæ crucis, quæ* Chriſtum *pro ſalute noſtra morientem ſuſtinuit, monumenta fracta ubiq;, proſtrata, conculcata, cõſpicerem? quo horrore perfuſus ſum, cum animum vicisſem, & templum quoddam pagi* Tigurini *primarium, ſi illud templum nominari fas eſt, ſuſtinuiſſem me ingredi, vt oculis ſubijcerem ea, quæ credere audita non poteram? quæ tum mihi ſpecies? quã tetra? quã horribilis obiecta eſt? cum diu contemplans nuſquã vllum aræ veſtigium aſpicere potui, nullam ueſtem, nullum ornatum, nullũ lumen, nihil deniq; templi ſimile, præter tectum ac parietes,*

rietes,

rietes, & pauca ſubſellia, vt ipſa etiam barbararũ effe-
rarumq́ gentium delubra maiorem religionis ſpeciem ha-
bere non dubitem. Nihil horum, ita Deus mihi propitius
ſit, a me fingitur, nihil oratione maius fit, quam quantũ
re ipſa ſit. Nota hæc ſunt & peruagata & illuſtria,
neq́ aut teſtimonium cuiuſquam deſiderant ad probandũ,
aut orationis copiam ad augendum. Quo enim pacto illa
augeãtur? quæ ne pro rerum quidem atrocitate ſatis digne
deplorare quiſquã poſſit? Erit'ne igitur quiſquam tam ſtul
tus, tam a ſanitate alienus, qui tantorum malorum, tam
grauium calamitatum, tam impiorum inauditorũq́ facino-
rum recordans illudi ſibi diutius ſpecioſis nominibus veri
tatis & doctrinæ euangelicæ patiatur? non facta verbis
potiora ad iudicandum exiſtimet? vereatur: ne Spiritus
ſanctus Luterum ad has cõmouendas diſſenſiones impule-
rit? Quæ porró iſtorum impudentia eſt? qui tantorum faci
norum ſibi conſcij, tamen conuenticulis ſuis catholicæ au-
dent eccleſiæ nomen imponere? Vt omittam illa, quæ geſſe
runt. Quid? Eccleſiam Dei terrarum orbis angulo inclu-
ſam & abditam eſſe cenſent? Vbi igitur illa ſanctiſſimo-
rum vatum oracula, qui eam toto terrarum orbe diffuſam
fore toties cecinerunt? Vbi Dei promiſſa, Abrahæ Iſaac et
Iacob pollicitι benedictum iri omnibus gentibus, terræ, &
futurum ſemen eorum ſicut harenam maris & puluerem
terræ & propagatum iri ad orientem & occidentem, ſe-
ptentrionem ac meridiem? Quid? quod ne tota quidem illa
natio ab eccleſia defecit, magna eius pars ſingulari Dei be-

G

neſicio ab hac peſte integra inuiolatáq́ permanſit: ſunt eius adhuc gentis vel clariſſimi Principes: ſunt viri doctiſſimi: ſunt populi plurimi rectæ fidei religionisq́ colentes, eiuſq́ propugnatores, vindices, defenſores acerrimi: quorum religio, grauitas, ſapientia tãto eminet atq́ elucet magis, quanto ſe finitimarum ciuitatum diſſimiliores præbuerunt. Heluetiorum quidem natio cum diuiſa in partes duas ſit, ea, quæ in eccleſia permanſit, tantum impietatis odium præſefert, vt non modo fortunas & omnia vitæ ſubſidia, ſed vitam etiam, & ſanguinem potius, quàm verum Dei cultum abiectura eſſe videatur. Sunt hæc impietatis Luteri, & totius Luteranæ diſciplinæ argumenta imprimis probabilia. At vero illud vel maxime ad rem pertinet percunctari & quærere, ecquæ nã eccleſia catholica fuerit tot ſæculis, anteq̃ Luterus natus eſſet. Hinc.n. facile quiuis eius diſciplinam, prauam, falſam, ac peſtiferam eſſe perſpiciet, niſi prauis iam ante opinionibus ita corruptus ſit, ut à veritate cognoſcenda penitus abhorreat. Quæramus igitur ex iſtis, vlla ne ante Luterum eccleſia fuerit: alterutrum reſpondeant neceſſe eſt, aut extinctam illam antea penitus & deletam hoc demum tempore Luteri opera reuixiſſe: aut puſillum aliquem gregem tanquam Luteranæ eccleſiæ ſeminarium mox futurum extitiſſe ſuperioribus ſæculis: Si occidiſſe illam funditus & euanuiſſe reſponderint, vbi illa Chriſti promiſſa ſe vſq́ ad conſummationem & finem ſæculi vnà cum eccleſia ſua permanſurum: vbi illa tanta fundamentorum eccleſiæ

firmitas, quæ ut Dominus in euangelio inquit, ne infero-
rum quidem portæ poſſint labefactare vnquam atq; con-
uellere? quæ ſunt autem inferorum portæ, niſi hæreſes?
præclare vero illa fundata ſuper ſedem apoſtolicam fue-
rit, ſi mille abhinc & eo amplius annis, nulli ea ſede
Pontifices recte de fide ſentientes ſederint: ſi & ipſi ſu
perſtitioſi atq; impij fuerint, & cuncta vna cum eis à
fidei veritate aberrauerit eccleſia. Sin ſuperioribus tem-
poribus ſemper exiguam aliquam familiam dixerint fuiſ-
ſe, quæ Luteri diſciplinam tanto ante, quàm is in rerum
natura eſſet, probaret: iſtuc ariolari & diuinare erit.
Itaq; vt exclamare omittam & requirere, ubi vaticina-
tiones tot ſanctiſſimorum vatum? vbi Dei pollicitationes
de eccleſia futura regionum ſpatio immenſa, hominum
multitudine, prope infinita? Illud quæro quænam hæc
Lutero aſtipulantium turba fuerit? cur non nominant?
cur non proferunt? Deinde, ſi ſingulari Dei beneficio
ipſi minime errabant, utrũ animaduertebant errare alios
an non? Si non, igitur ipſi quoq; errabant (nam ſi ipſo-
rum fides & uitæ inſtituta aliorum diſſimilia fuiſſent)
ex eo ipſo profecto, quantopere errarent cæteri, cogno-
uiſſent. Ergo ne ipſi quidem ex cœtu piorum erant. ita fun
ditus eccleſia extincta ac deleta erat, quo nihil magis ne-
fandũ atq; impiũ dici poteſt. Sin autem id animaduertebant,
cur non errores ſuos cæteris indicabant? Quid ita eo ex
grege nemo nunquam prodire, nunquam ueritatem pateſa-
cere, nunquã indicare præclaram illam diſciplinam auſus

eſt? Cur non humano generi tam inueteratos errores eripe re curauit? Cur hoc venturi Luteri beneficium eſſe maluit, quam ſuum? ſi gloriam contēnebat: tam erat durus, tam immiſericors, tam maleuolus, tam contemptor & negligens præceptorum Domini, vt non fratrum ſuorum cum poſſet, ſaluti conſuleret? ut eos perniciosis ſuperſtitionibus oppreſſos eſſe negligeret? Si inuidiam metuebat: tam meticuloſus erat, tam timidus, tam diffidens Deo: ut vllo periculo deterritus officium deſereret? Dei & religionis cauſam ſuſcipere atq; agere nō auderet? Sin in Deum culpa cōferent: ut ſere faciunt, cum exitum reperire non poſſunt: præclara erit & pietatis plena deſenſio. Rurſus igitur quæro, vbi Dei bonitas? vbi rerum humanarum prouidētia? vbi beniuolentia & miſericordia erga humanum genus? cur veritatem tot & tantarum rerum per tot ſæcula ignorari & latere voluit? hac demum ætate Martini Luteri opera inueſtigari & percipi voluit? cur tantam hominū multitudinem interire eſt paſſus, cum ueritate patefacta & cognita poſſet conſeruari? Age ſi eccleſia illa ſine nomine, quam iſti catholicam dicent fuiſſe, ſibi quieſcendum putabat: quid ita oppoſita illi altera, quam impietatis & inueteratæ ſuperſtitionis inſimulant, etiā ipſa quieſcebat? Cur Romani Pontifices, quos tyrannos fuiſſe videri volunt: qui certe iuris ac dignitatis ſuæ ſemper retinētes fuerunt, tam æquo, uel potius lento patiebantur animo illū hominum cœtum cum Romana, cui ipſi præſidebant, eccleſia diſſidere? Cur non ob eam cauſam concilia conuoca-

bant? Cur de concordia non agebant? Quando.n. vllum hominum genus aut tam numero exiguum, aut tam locis diſperſum ab ſede apoſtolica diſſenſit: cui non Romani ſe oppoſuerint Pontifices, & aut aduerſariorum animos Dei auxilio ſanauerint: aut in ſententia pertinaciter manentes grauiſſimis eos decretis confixerint? Somnia iſta ſunt, ridiculaq; cõmenta fuiſſe ſuperioribus ſæculis eccleſiam neſcio quã, quam nominare non poſſunt, nec docere: ex quo hominum genere conſtiterit: quẽadmodum deſcripta fuerit: quam orbis terrarum partem incoluerit: eius cum diſciplina, fide, myſterijs Luteranam eccleſiam congruere & concordare: quæ ſi vlla vſquã fuiſſet, aliquid de ea memoriæ proditum, aliquid annalium monumentis mandatum fuiſſet: aliquæ eius alicubi reliquiæ ſupereſſent: aut ſuo illa ipſius indicio, aut aliorum inueſtigatione depreben ſa fuiſſet, ac cognita: neq; non ſimilia atq; his temporibus, tum quoq; inter eccleſias æmulas extitiſſent certamina. Quod ſi hoc, quo aduerſarij utuntur, defenſionis genus probabitur: ſi ad eleuandam eccleſiæ catholicæ, & chriſtianorum populorum contra ipſos ſtantium auctoritatẽ & fidem, licebit eis ad eccleſiam quandã non nobis modo inauditam, ſed ipſis etiam incognitam confugere: illam eſſe catholicam eccleſiam dictitare: illam eſſe, quæ à diuino ſpiritu regatur: quæ minime errare poſſit: cuius vnius grauis eſſe auctoritas debeat: hanc uero noſtram, quam nos, patres, aui, proaui noſtri, ac tam multorum ſæculorum antiquitas catholicam duxerit: errare

ipſam, & erraviſſe iampridem: neq; Chriſti eſſe, ſed Antichriſti eccleſiam: ſi in hac inquam commentitiæ eccleſiæ calumnia deliteſcere eis licebit: ne aperte impij ac furioſi exiſtimentur: ſi ſine diſſimulatione ulla ab eccleſia catholica diſſentiant: de concordia, de pace, de ocio, de quiete, de tranquillitate eccleſiæ in perpetuum actum eſt: non hoc modo tempore, ſed in poſterum etiam ſeditioſiſſimus quiſq; ad arbitrium ſuum Dei eccleſiam perturbabit. Nihil eſt, quod quiſquam ſperet à diſſidijs illam & contentionibus conquieſcere unquam poſſe. Aliæ ex alijs diſſenſiones orientur, ſine ullo earum remedio. Quid enim turbulentos homines ambitione, ira, odióue percitos, & inſtinctu ſatanæ concitatos à uexanda eccleſia deterrebit? quid impediet, quo minus ut cuique eorum libitum fuerit, ſeditiones, tumultusq; dogmatis alicuius nouitate commoueant? Sacrarum'ne litterarum teſtimonia? At sacris ipſis litteris aliter atq; eccleſia sentiat, interpretandis quis ignorat ſolere hoc hominum genus summa cum pertinacia ſuorum dogmatum impietatem tueri atq; defendere? Quid enim Arrius? quid Macedonius? quid Eunomius? quid Sabellius? quid Eutyches? quid Pelagius? quid Helvidius? quid Iouinianus? quid illi Cerdones, Valentini, Manichæi? quid tot aliarum ſectarum principes? ad confirmandas impias opiniones ſuas, quibus tandem alijs niſi diuinorum librorum nixi ſunt teſtimo-

nijs? An uero ſanctorum patrum ſcriptis & auctoritate reſellentur? At illos ipſos ueteres ſcriptores quantumuis licet doctrina, & uitæ ſanctitate excelluerint: in ſacris explicandis litteris, ac diiudicandis fidei controuerſijs hallucinatos eſſe contendent. Illorum ſententiam catholicæ negabunt eccleſiæ conſenſum fuiſſe. Num ergo ad concilium uocabuntur? Enimuero concilio habito ipſi omnes, qui ab eis diſſenſerint, ac eorum diſciplinam improbarint: iniquos iudices eiurabunt: perperam iudicatum fuiſſe: circumuentos ſe, & iniuria damnata ipſorum dogmata clamare, & uociferari non deſiſtent. Pontificem Maximum eiusue Legatos: qui illi concilio maiorum exemplo præfuerint: Epiſcopos, qui conuenerint, negabunt numerandos eſſe catholicæ eccleſiæ ſacerdotes: eoq; minime mirum eſſe, ſi errauerint: negabunt ſacras litteras recte ab eis interpretatas atq; enodatas fuiſſe: ut aliud habeatur concilium, & ipſorum cauſa deintegro cognoſcatur, poſtulabunt. In quo ſi illis mos geratur, in infinitum res ſerpet. Semper enim de concilij ſuperioris actis, ſeditioſis hominibus poſtulantibus, nouum habendum erit concilium. Ita nihil explicari nec tranſigi unquam poterit: neq; quid de quaq; re credendum ſit, conſtitui ac definiri: tantumq; aberit, ut conciliorum auctoritate ueteres diſcordiæ tollantur: ut etiam nouæ de ipſis concilijs futuræ ſint controuerſiæ. Reliquum igitur erit, ut huiuſmodi hominum temeritati atq; impru-

dentiæ Catholicæ eccleſiæ per terrarum orbem diffuſæ opponatur auctoritas. At illi fatebuntur quidem graue ipſis eſſe auctoritatem eccleſiæ catholicæ. Verum ſi illius auctoritas eis obſtiterit: veram illam eſſe, & catholicam minime concedent: & iſtorum exemplo cõmentitiam quandam eccleſiam inducent: illam ſecũ facere: cum illius fide & inſtitutis dogmata ſua congruere affirmabunt. Hic ſi quis, quæ nam ea eccleſia ſit, ex ipſis requiret: & vt ea ſibi cõmonſtretur, poſtulabit: operam perdet. quorũ ea hominum ſit, ſcire ſe negabunt: aut certe aliquã impiorum hominum ſectam iampridem damnatam extinctamq́ proferent: quã ueram & germanã defendent eccleſiam fuiſſe. Quid igitur fide noſtra incertius? quid inſtitutis mutabilius? quid eccleſiæ ſtatu futurum eſt perturbatius, ſi dimiſſa vera eccleſia, inducatur cõmentitia? ſi pro ea, quæ nota ſit, aſciſcatur incognita? Quid Origene porrò, quid Tertulliano, quid Irenæo, quid Auguſtino, quid Hieronymo, quid alijs tam multis, tam doctis, tam ſanctis, viris fuerit inſipientius, qui impijs tẽporũ ſuorum hoĩbus nihil magis, quam catholicæ eccleſiæ conſenſum opponendum putauerint? Næ illi facile, ac nullo negocio poterant repelli: ſi eam, cuius auctoritate ipſi tantopere nitebantur, veram eſſe aduerſarij eccleſiam negauiſſent. Hoccine defenſionis genere iſti vterentur: & hanc inanem ac nugatoriam eccleſiam inducerent, ſi ex animo concordiæ ſtuderent: ſi quietam in poſterum eccleſiam eſſe cuperent? cum ea defenſione leuiſſimo cuique aditus ad illam vexandam,

oppugnandam,

oppugnandam, perturbandam pateſiat: cum illa ſuſcepta cō mentitia eccleſia, nihil inueſtigandæ ueritati, nihil ſacris interpretandis litteris, nihil tollendis diſſidijs loci, nihil veræ eccleſiæ ad tuendam dignitatem ſuam præſidij relinquatur? Reijciendum igitur*, aſpernandum, reſpuendū eſt à piorum hominum animis atq; auribus eccleſiæ huius incognitæ commentum: quo nihil nec vanius, nec ad commouendas & alendas ſeditiones aptius fingi poteſt.* Quid *ergo? dixerit aliquis, negas ne ſuperioribus temporibus quēquam inuentum fuiſſe: qui dogmata* Luteranorum *defenderet ac probaret?* Ego *vero libenter hoc do, & concedo.* Fateor *permulta iſtos à varijs variorum dogmatum auctoribus tranſtuliſſe.* Neq; *enim tantum ingenio & ſolertia valuerunt: ut excogitare omnia ipſi, & comminiſci potuerint. quiddam à* Berengario *didicerunt: multa ex* Ioannis Viclefi *eiuſq; diſcipulorum fontibus deriuarunt.* Nonnihil *etiam atq; adeo multum patauinus illos* Marſilius *adiuuit.* Fuit *enim mira hominum facilitas in inuentis perditiſſimi & ſeditioſiſſimi cuiuſq; approbandis: diligentia in transferendis.* Neq; *ego extitiſſe quenquam arbitror multis abhinc ſæculis tam contemptum atq; ignobilem prauæ alicuius ſententiæ auctorem: cuius ex ſcriptis ſumma diligentia perquiſitis non iſti aliquid excerpſerint.* Nec *tamen parum multa ipſi ſuo ut dicitur, marte excogitarunt & repererunt: ne ſi omnino alieni fuiſſent: nimis tardo videlicet extitiſſe ingenio viderentur.* Verum *nequaquam ſatis eſt, id quod neminem arbitror negaturum, hoc doce-*

ri, vnum alterumue, aut plura etiam dogmata ex his: quæ Luterus, eiusq; ſectatores defendunt, vni fuiſſe alicui hominum generi aliquando probata. Vt enim partem aliquam iſtius diſciplinæ tenuerit, modo non omnem: nihilo minus ab eccleſia alienum fuiſſet. Illa, quam tantopere iactant, & uerbis defendunt, cum re tollant: illa inquam euangelica doctrina vniuerſa neceſſe eſt, ab eo hominum cœtu retenta fuerit, quo is vera exiſtimetur eccleſia fuiſſe. Nominent igitur nationem aliquam, ſi poſſunt: quæ cum ſtam Luteranam iſtam diſciplinam probauerit: quoniam quidem eandem illam, atq; euangelicam eſſe contendunt: quæ inquam eadem, quæ Luterus, ſenſerit: quod ad ritus, quod ad cerimonias, quod ad ſacra, quod ad inſtituta, quod ad myſteria attinet: nulla de re omnino diſſenſerit. nullũ, non dicam hominum genus, ſed ne ſingularem quidem hominem poterunt nominare. Sed quæ nam ab alijs iſti acceperint, videamus: ac primum de ſanctiſſimo Chriſti corporis myſterio agamus. Extitit igitur annis abhinc circiter quingentis Berengarius quidam. Is cum ſuperioribus omnibus ſæculis ex eo tempore, quo Chriſtus ortus fuerat: tot, tamq; impiorum & audacium hominum greges extitiſſent: nec tamen quiſquam tam præceps, tam perturbandæ eccleſiæ cupidus inuentus fuiſſet, qui illud ſanctiſſimum myſterium, uel verbo violare auſus eſſet: cumq; panem illum & vinum, poſt conſecrationem non iam panem & vinum: ſed uerum corpus, & ſanguinem Chriſti eſſe ſanctiſſimi viri, auctoresq; locupletiſſimi, in diuerſis orbis

terrarum regionibus commorati uno ore cōſenſiſſent ac ſcri ptum reliquiſſent: Cyprianus, & Auguſtinus in Aphrica: Hilarius in Gallia: Ambroſius, Leo, Gregorius in Italia: Chryſoſtomus in Thracia: Theophylactus in Mœſia, Ioannes Damaſcenus in Syria, Origenes, Cyrillus & Athanaſius in Aegypto: ex quo illum haud dubie vniuerſæ eccleſiæ conſenſum eſſe intelligi liceret: Cūq; Chriſti verba illud inſtituentis myſterium adeo perſpicua & aperta eſſent: ut neq; auctoritatem cuiuſquam, neq; interpretationem requirerent: repente furioſiſſimus Satanæ miniſter opponere ſe grauiſſimis auctoribus, repugnare conſenſui catholicæ eccleſiæ, aduerſari ſacris euangeliorum uerbis cœpit: & panis illius ac vini naturam contendit poſt cōſecrationem minime mutari. Non manarat tamen malum id longius. Nam & doctiſſimi viri ſtatim hominis amentiæ obuiam ierant: & poſt eiuſdem furorem concilia quædam dānauerant. Extiterunt aliquot poſt ſæculis Ioannes Viclefus, eiuſq; aſtipulatores, Ioannes vſſus, & Hieronymus pragenſis, tres ſeditioſiſſimi homines, qui alia quadam ratione violare myſterij illius ſanctitatem auſi ſunt: quibus tum quoq; catholica ſe oppoſuit eccleſia: frequentiſſimoq; Conſtantienſi concilio eorum impietatem condemnauit. Eis portentis tanto poſt ſucceſſit Luterus: qui Conſtātienſis concilij auctoritatem repudiās, perpetuumq; totius eccleſiæ conſenſum pro nihilo putans, incredibili temeritate omnes populos, gentes, nationes, Italos, Hiſpanos, Gallos, Germanos ſuos, uniuerſam deniq; toto terrarum orbe

diffuſam eccleſiam auſus eſt ſimulachrorum cultus, ac ſummæ ſuperſtitionis arguere. Hic *trium ſeditioſorum hominum* Luteranæ *impietatis ſuffragatorum commemoratio vtrum ad iſtam diſciplinam cõmendandam valebit? an ad condemnandam? aſſentiendum* Lutero *erit, quia* Viclefi, Ioannis Vſſi, Hieronymi*que* Pragenſis *impiam ſententiam reuocarit? an non potius ob eam ipſam cauſam diſſentiendum: quod eos huius ſui dogmatis autores laudet, quos vniuerſa iampridem eccleſia condemnarit?* Nonne *cum illi damnati ſunt, uno eodem'que tempore in* Luterum *lata ſententia eſt? is'que impius hoſtis'que eccleſiæ eſt iudicatus?* Quid *aliud eſt* Chriſtum *in deſerto loco, in ſolitudine, in penetralibus quærere? niſi eum in* Vſſitarum *grege, in* Valdenſium *conuenticulis, in huiuſmodi ſectarum latibulis ueſtigare?* Nam *quod moderatiſſimus homo & concordiæ paciſque amantiſſimus, uniuerſam eccleſiam in rectores à* Deo Conſtitutos *concitare, populos reges'que chriſtianos ſeditioſiſſimis & scriptis & concionibus inflammare in* Romanos Pontifices, *eorum'que odio ſedem apoſtolicam, hoc eſt fundamenta eccleſiæ labefactare atque euertere conatus eſt, in eo furorem audaciam'que* Patauini Marſilij *renouauit.* Ille *enim quo ſe in* Ludouici Bauari *gratiam inſinuaret cum* Pontifice Romano *graues inimicitias gerentis, & ut ex obtrectatione* Pontificum Romanorum *creſceret, librum edidit: quem pacis defenſorem inſcripſit: quo libro egregius pacis defenſor, quantum in ipſo eſt,* Romanos Pontifices *circũſcribit, & cum diuinis de-*

cretis, tum humanis legibus conceſſa ipſis iura extorquet: atq; oẽm illi Auguſtæ ſedi dignitatẽ, maieſtatẽ q; detrahit. Quod vero Luterus, & quidam eius diſcipuli, oĩa ſato & neceſſitate fieri: nihil in poteſtate noſtra ſitum eſſe: agi nos, non agere à principio dixerunt, cum idem ſenſerũt, quod nonnulli quoq; veteres philoſophi: tum Viclefi illius sui Laurentijq; Vallenſis opinionem impiam & humano generi pernicioſam reuocarunt: huius tamen poſtea impietatem dogmatis, quòd eam intelligebant nimis apertã atq; inuidioſam fore, quadam ex parte correxerunt. Ex quo ipſorum diſciplinæ inconſtantia animaduerſa eſt. In ea tamen ſententia perſtiterunt, ut negent voluntatem noſtrã eſſe, quod ad recte agendum, & diuinis præceptis obtẽperandum attinet, liberam. Ita cum in maximis rebus & ad ſalutem animorum neceſſarijs libertatem nobis eripiãt, in minimis & ad rerum caducarum adminiſtrationẽ pertinentibus relinquunt. Quod contemnendam eſſe docẽt auctoritatem eccleſiæ abſtinere nos ſtatis diebus quodam ciborum genere iubentis, Iouinianum huius impietatis auctorem ſecuti ſunt. Quòd ieiunia tollunt: quòd negant orari Deum, nec rem diuinã fieri oportere pro mortuis, quadam ex parte Aerianam illam, cuius ſupra meminimus, hæreſim excitarunt. Quod ſacerdotium peruulgant: neq; ſacerdotum ordinem ab reliquis, qui ſacris initiati nõ ſint, ſeparant: in eo non Aerij quidem amentiam innouant: ſed multo profecto vehementius inſaniunt. Ille cum ſacerdos eſſet, neq; pontificatum: quem concupierat, aſſequi po-

tuiſſet: repulſæ dolere factus, ut Auguſtinus ſignificat, Arrianus, ſui credo conſolandi cauſa, repente diſputare et confirmare cœpit nihil inter Epiſcoporum & reliquorum sacerdotum ordinem ac dignitatẽ intereſſe: idq́ non ut pontificiam dignitatem abijceret: ſed ut minorum ſacerdotum extolleret. Iſti uero non Aerij modo, ſed Viclefi etiam illius impietate ſuperata, sacerdotium cum omnibus omnino prophanis hominibus cõmunicant. Ita sacroſanctum honorem multo etiam vehementius uiolant, atq; dedecorant. De imaginibus porrò eorum, qui propter sanctitatẽ & innocentiam vitæ in cœleſtium concilium ſunt relati, ipſam Iconomachorum tot ſæculis poſt hæreſim ſunt ſecuti: cum tamen eam non ignorarent primum frequentiſſimo Romæ habito ob eam cauſam concilio: deinde Nicæno poſteriore eſſe ipſum illud dogma confutatum atq; damnatũ. Atq; hæc, & alia non pauca (quæ breuitatis cauſa omittimus) dogmata: ab alijs impiarum diſciplinarum magiſtris accepta, & iampridem exploſa retulerunt. Illa vero eorum peculiaria, & vt ita dicam, ſunt uernacula: quod negant sacerdotium: negant matrimonium: negant confirmationem, quæ dicitur, habenda eſſe myſteria: extremã vero sacri olei vnctionem etiam uerbis petulantiſſimis irrident. Ita ex ſeptem illis sacroſanctis myſterijs, quæ iam inde ab apoſtolorum temporibus uſq; ad noſtra tempora sancta catholica ſumma cum cerimonia ſemper vſurpauit eccleſia, ſublatis quattuor, tria omnino reliqua faciunt: de quibus tamen ipſis ne cum eccleſia quidem prorſus conſen-

tiunt: ne nimium credo, eccleſiæ conſenſui tribuere viderentur. Tantum eos rerum nouandarum ſtudium inuaſit: tanta chriſtianæ diſciplinæ cõmutandæ cupiditas: tanta obtrectandi & aduerſandi eccleſiæ catholicæ libido tenet: nouos quoſdam ipſi ritus tum initiandi homines Chriſto, tũ agendi ſalutaris illius inſtituti à Domino noſtro conuiuij: nouam rationem confitendorum peccatorum imperitæ multitudini gratam admodum, & plauſibilem inducũt. Quin etiam multi eorum (ò inauditam impietatem) ſacrificium ipſum quotidianum ad colendum, orandum, placandum Deum, atq; uſurpandam grato animo aſſidue Chriſti pro ſalute noſtra in cruce immolati memoriam comparatum, omnibus locis ſumma cum cerimonia ſemper factum: quod tanto antequã Chriſtus naſceretur, Deus ipſe Malachiæ ore teſtificatus eſt, tantopere gratum ſibi & acceptum fore: illam inquã puram & mundam (ſic enim Malachias appellat) oblationem, ut rem prorſus inutilem & ſuperſtitioni affinem repudiant. Præterea epicurei theologi improbant ſacerdotum, & aliorum, qui ſacris initiati ſunt, uitam cœlibem: hoc etiam Iouiniano illo, cuius ſupra meminimus, intemperantiores, ꝙ is cum vitæ cœlibi matrimonium æquaret, gratũ illud tamen vitæ genus Deo eſſe non negauit: atq; etiam ipſe uixiſſe cœlebs traditur. Iſti vero nec valere quicquã hanc uitæ rationem ad conciliandum nobis & placandum Deum aſſeuerant: ſicuti ne ulla quidem alia recte facta: & tantum abſuit, ut cœlibem vitam degere voluerint: ut eorum plurimi doctorẽ ſuum Lu-

terum imitati, cum ſacerdotes fuiſſent, & ſe cœlibes perpetuo victuros eſſe vouiſſent: ſine vlla religione ductis vxoribus fidem Deo datam obſtrictamq; violarint. Itaq; ſodalitates eorum: qui Deo ſua ipſorum deuotione conſecrati quaſi in familijs diuorum quorundam numerantur, illis ipſis apoſtolorum temporibus inſtitutas, uel maxime hoc nomine vituperant: q̄ illis aſcripti cum paupertatis & obedientiæ: tum etiam vitæ cœlibis, perpetuæq; continentiæ uotum ſuſcipere ſoleant. Et quod vitæ genus Baſilius, Chryſoſtomus, tot alij ſanctiſſimi uiri uel maximis laudibus extulerunt: uel etiam ſunt ſecuti: ipſi Baſilio, Chryſoſtomoq; uidelicet ſapientiores vehementer dānant atq; improbant. Sunt quidem aliæ quoq; non paucæ propriæ eorum peculiareſq; ſententiæ: nos tamen eas breuitatis cauſa prætermittimus: quanquā horum quoq; ipſorum, quæ cōmemorata, ſunt dogmatum nonnulla videri poſſunt à Ioanne illo Vicleſo didiciſſe: quem tamen temeritate, audacia, impietate ſuperare conati ſunt. Sed quid plura de eorum arrogantia & cupiditate nouandarum rerum cōmemorem? qui tanquam in illud ſummum Chriſti tribunal aſcendiſſent: ita queſtiones exercent: iudicia faciunt: non ſingulares homines, ſed gentes uniuerſas eccleſia eijciunt: ſtultitiæ, ſuperſtitionis, impietatiſq; cōdemnant: non exteras modo nationes, Italos, Gallos, Hiſpanos: ſed ſuos etiam ipſorum maiores, atq; uno uerbo vniuerſam eccleſiam à Chriſto iampridem deſciuiſſe pronunciant: ad arbitrium ſuum omnia reuocant: præſcribunt ac

decernunt,

decernunt, quæcunque eorum ſert libido: Leges veteres antiquant: nouas ſanciunt: totius chriſtiani nominis conſenſum repudiant: conciliorum auctoritatem aſpernãtur: ſanctiſſimorum virorũ vetuſtiſſimorumque auctorum eleuant teſtimonia: Nouam ipſi eccleſiam, nouos ritus, nouas cerimonias, noua ſacra, nouum ſacerdotum genus introducunt: quid credendum, quid ſentiendum, quid agẽdum ſit, tanquã vnà cum apoſtolo in cœlum rapti fuiſſent, ita ſe certum, compertum, exploratum habere profitentur & dictitant. Quis ſtatuere poſſit, vtrum impudentiores deteſtabilioresque ſint, quòd dogmata aliorum impietatis iampridem conuicta & exploſa reuocarint, an quòd auſi ſint noua ipſi, & poſt hominum memoriam inaudita portenta cõfingere? Et cum tam multa defendant, quæ tot ſanctiſſima antiquiſſimaque concilia summo & perpetuo totius chriſtiani nominis conſenſu damnauerint, non hoc ipſum reliquæ eorum diſciplinæ fidem abrogabit? aut quiſquam tam excors erit, tam à mente conſilioque alienus, vt quæcunque illi confinxerint, eã Spiritus ipſius ſancti oracula eſſe cenſeat? quæ vero celeberrima frequentiſſimáque concilia Spiritu ſancto inſtincta decreuerint, quæ grauiſſimi auctores memoriæ litteriſque tradiderint, quæ catholica eccleſia ſemper ſecum ipſa conſentiens & concors ſenſerit, ea præ vnius Luteri, eiuſque ſectatorum commentis deſpiciat atque cõtemnat? Ac ſi inter ſe tamen conſentirent: minus aliquãto manifeſta eorum impietas teneretur. Nunc non nobiſcũ magis, quàm ipſi inter ſe digladiantur &, diſſident: quo

nullum afferri certius argumentum eorũ impietatis poteſt. In quo illis nimirum idem vſu uenit, quod alijs ſectis huiuſmodi contigiſſe non paucis memoriæ proditum eſt. Sic ille ſimonianæ tanquã fons hæreſis in multos riuulos dimanauit: ſic Arriana ſecta in Eunomianam, Macedonianã, Aerianam ſectam eſt diſcerpta. Pari igitur ratione impiorum & ſeditioſorum hominũ in Germania factio in Anabaptiſtas, Luteranosq́ diuiſa eſt. quæ duæ inter ſe manus non diſputationibus tantum, altercationibusq́ certarunt: ſed armis etiam & prælijs dimicarunt. Nec uero Luterani diutius in una conſtiterunt eademq́ ſententia. Auſi enim quidam ſunt à Lutero haud leuiter diſſentire ipſorum magiſtro ac principe. Itaq; auctore Oecolampadio & eius ſubſcriptore Zuinglio, ea rurſus sciſſa eſt factio. Atq; ut exempli cauſa rem unam imprimis maximam & grauiſſimã proponã, de qua inter ſe diſſentire cœperũt, Luterus, & qui ipſum ſecuti ſunt, cẽſuit in pane naturã utrãq; panis & ueri corporis Chriſti poſt conſecrationem coniunctam eſſe. Oeclampadius uero, & qui ab eo fuerunt, Chriſti corpus negarunt ad naturam panis accedere: ſed panem illum etiam poſt illa ſolẽnia uerba effata nihil aliud quã panem eſſe cenſuerunt. Ita una eademq́ de re, & ea quidem longe grauiſſima in magna ſunt uarietate & diſſenſione conſtituti. O diſciplinam mutabilem, uariam, inconſtantem, modo hoc, modo illud defendunt. Atqui hæc ſunt falſæ eorum impiæq́ rationis, non obſcura, non adumbrata, ſed expreſſa ſigna ac per illuſtria. Veritas enim haud

quaquã eſſe multiplex poteſt : ſed ut ſpiritus diuinus eſt vnicus , ita uerum , quod illo docente cognoſcitur , ſingulare atq; vnum eſt. Quid ergo , ſi quiſpiam ab eorum cauſa minime abhorrens , illis ſe in diſciplinam tradere cogitet, quo nam eorum utatur doctore ac magiſtro? ad quem ſe cõferat? quem cæteris anteponat? Luterum ne? Iſtius ille quidem cum diſſenſionis auctor , tum præclaræ diſciplinæ magiſter fuit. princeps ille ætate noſtra , ut gloriari ſolet, iſta enunciauit & patefecit iampridẽ ignorata incognitaq; myſteria. At ab illo diſcipulum abduxerint Oecolampadius & Zuinglius, neque paſſi fuerint probabiliorem Luteri ſententiam uideri quam ſuam. Quantas igitur illi miſero offuderit tenebras iſtorum inter ſe diſtractio, & opinionum dogmatum'q; uarietas? Nonne ergo ex hac quoq; ſententiarum diſſimilitudine diſciplinæ'q; mutabilitate quiuis intellexerit , quã iſti à uera eccleſia longe abſint? Nunquam enim ea à ſe diſcrepat , nunquam diſſentit, ac ne accidere id quidem pacto vllo poteſt. Cum enim firmamentum illa & columna ſit ueritatis , ut diximus , nec plus vno uerum , ſicuti ne plus uno quidem rectum eſſe poſſit, semper ſibi ipſa neceſſe eſt conſtet , mirabiliter'q; conſentiat. Iſti uero tantum abeſt : ut diutius inter ſe congruere potuerint : ut eorum pleriq; iiſdem de rebus alias aliter ſenſerint. Euenit igitur eis , quod uſu uenire uiatoribus ſolet , ſi quãdo ab recto itinere aberrarint. Vt enim illi alias ex alijs ſemitas ingredientes vagantur nullum ſecuti peritum regionum ducem. Ita iſti duce eccleſia carentes , quam re-

liquerunt, cum de recto fidei religioniſq; curriculo temere deceſſerint, alia ex aliis diuerticula ĩpietatis ingreſſi ſunt: neq; ulla alia fere in re, niſi ſentiendi contra atq; catholica eccleſia ſentiat, pertinacia permanẽt. Itaq; una aliqua de re eorum opinionem redarguas: & prauam eſſe falſam'q; doceas: non illi in eccleſiæ ſententiam tranſeant: ſed continuo pro ea, quam refelleris, aliam non minus abſurdam reprehendendamq; ſubſtituant. hanc quoq; ipſam infirmes ac reprehendas. ne eccleſiæ quidem ita conuicti aſſentiant: ſed ut ſunt in cõminiſcendo ingenioſi, atq; ut falſæ opiniones una eademq; de re poſſunt eſſe complures: cum ueritatis ratio ſimplex ſit: aliud quoddam ſtatim portentũ excogitent, Deniq; quoſuis anfractus & tramites quãuis arduos deuioſq; perſequantur potius, quã in rectam & planam uiam deducente eccleſia redeant. Quãquam quid eſt, quod quiſq̃ eos miretur cum eccleſia pertinaciter pugnare: quibus ne ipſis quidem inter ſe uideat conuenire? Sed tamẽ vis eſt magna ueritatis. Hæc illos tanta animorum obſtinatione ſibi obſiſtentes nonnunquã rapit: & ad agnitionẽ sui reluctantes attrahit. Velut in ea quæſtione, quæ de fide eſt, & adeptione iuſtitiæ, aduerſarij initio ducem & doctorem ſuum Luterum ſecuti, & quicquid ille effutiſſet, pythagoreorum more defendentes, iuſtos per fidem ſolam nos effici perſuaſum habebant. Fidem autem is intelligi volebat, per quam confideremus remitti nobis à Deo peccata omnia: & in eius gratiam nos recipi: idq; propter mortem, & ſatisfactionem Chriſti.

Non ille amorem & charitatem erga Deum, non deteſtationem ſuperioris vitæ, nō ſtudium ſeruandi diuina præcepta in poſterum requirebat. In vna illa confidentia, & ſumma ſecuritate animi totam ſalutis & iuſtitiæ noſtræ rationem locabat. Eam vnam qui afferret: iuſtum illū, & pium, & ſanctum effici dicebat: atq; ab omni lege ſolutum & liberum ac ſalute accepta, ut eius utar uerbo, ſaturum, quæcunq; poſtea recte faceret: ita facere, vt nihil omnino de ſalute ſua amplius ſolicitus eſſet, atq; anxius. Nec mirum, ſi recte facta ſuperuacanea ducebat: cuius hoc decretum fuit inopinatum sanè atq; admirabile, omnia recte facta re vera eſſe peccata. Atq; is tamen in ea definienda fide minime ſibi conſtitit. ſed vt eſt incōſtans & varius: cum multos uarioſq; libros ediderit: alibi eam aliter deſcripſit: cum in definitionibus eius magna inſit non verborum solum (nam id quidem ferendum eſſet) ſed, quod turpiſſimum eſt, ſententiarum etiam varietas. Is in hanc sententiam impiam & inciderat ipſe: & ſectatores ſuos adduxerat: propterea q aliquot huiuſmodi ſententiæ in ſacris litteris occurrunt, fidem fuiſſe, quæ alicui ſalutem attulerit: credidiſſe quempiam, & ea re iuſtitiam fuiſſe, & Dei gratiam aſſecutum. Quāquā ipſe exiſtimauerim potius vafrum hominem, cum noſſet homines natura propenſos eſſe ad voluptates corporis, & ad vitæ luxum atq; licentiam: & ſimul intelligeret, quā maxime recte facta, piaſq; cogitationes & conſilia noſtra abieciſſet: tam maxime viſum iri Dei largitatem & miſericordiam extollit

eiuſmodi excogitauiſſe dogma: quod ab improbis & flagitioſis hominibus, propter viuendi licentiam libenter ſuſciperetur: Ab imperitis & rudibus inconſyderate propter ſpeciem quandam modeſtiæ probaretur. Repugnabat huic eius decreto apertiſſimus ex epiſtola Iacobi locus, quà ſcriptum eſt, non ex fide tantum iuſtificari nos, ſed etiam ex operibus. Homo impudentiſſimus, cum nullam excogitare captioſam eorum uerborum interpretationem poſſet: totam eam reijciebat ab vniuerſa eccleſia omni tempore comprobatam epiſtolam. Erat hæc opinio de adeptione iuſtitiæ abſurda, falſa, pernicioſa. Omnibus enim ferè locis ſacrorum voluminum ſcriptum eſt, ſeruari oportere præcepta, ſi quis ſaluus eſſe, & vitam æternam aſſequi cupiat. Deum vnicuiq; aut pro peccatis ſupplicia, aut pro recte factis præmia redditurum: nequaquam ſatis eſſe Chriſto credere, cum ipſi etiam credant & contremiſcant Dæmones: etiam ſi quis fidem omnem habeat, charitatem autẽ non habeat, nihil eum eſſe. Cum his, & alijs huiuſmodi ſententijs & cohortationibus ad recte viuendum, & Dei præceptis obtemperandum euangelia, epiſtolæ, ſacri libri omnes pleni ac referti ſint: non potuerunt iſti tot diuinorũ teſtimoniorum pondus & grauitatem diutius ſuſtinere: ne tam aperta eorum impietas, ſumma inſcitia coniuncta fidem reliquæ ipſorum diſciplinæ abrogaret. Itaq; in noſtrorum ſententiam tranſierunt: & fidem per quam iuſti efficiamur, viuam eſſe, hoc eſt cum charitate iunctam oportere confeſſi ſunt. Non eſt omnino hic huius enodandæ

atq; explicandæ rei locus. Tantum eos, qui hæc noſtra le
gent, admonendos putauimus, ut præter certiſſima illa ſa
crarum litterarum teſtimonia catholicæ eccleſiæ ſentẽtiam
cum Luterana illa ſententia conſerant, & vtra earum ad
coercendas hominum cupiditates, ad refrenãdas libidines,
ad reprimendam iniuſtitiam: eosq́; ut caſte, ut modeſte,
vt pie viuant, incitandos accõmodatior ſit, atq; aptior: di
ligenter perpẽdant atq; conſyderent. Sic.n. utra earum cau
tior ſit. utra probabilior, & verior, facile iudicabũt. Atqui
Luterus fidem inanem dũtaxat, ac potius confidentiam
quandam requirens, hoc ſentit (neq;.n. ne nunc quidẽ, qui
in eadem ſunt opinione, hoc diſſimulant) eum, qui ſemel
per eiuſmodi fidem iuſtus ex iniuſto effectus, & à deo
in gratiam receptus ſit: quãuis & crebrò, & grauiter
poſtea uſq; ad ſupremum vitæ diem deliquerit: nunquã
tamen ex iuſto amplius iniuſtum effectum iri: neq; vllum
omnino quãuis atrox ab eo admiſſum ſcelus, capitale illi,
atq; exitioſum fore. At hoc quibus hominibus perſuaſum
ſit, eos haud dubie ad turpiter, obſcæne, & flagitioſe vi
uendum hortetur, atq; alliciat: quippe qui utcũq; uixerint:
ſaluos ſe utique & beatos futuros eſſe non dubitent. nec
vero eos delictorum ſuorũ uere, atq; ex aĩo pœniteat: qui
ſe illorum impunitatẽ ac licentiã adeptos eſſe cõfidant. At
vero Eccleſia non fidem ocioſam, & ſolitariam: ſed cum
ſpe & charitate, præclara quadam ſocietate copulatam,
atq; connexam, ſemperq; ea agere meditantem: quæ Deo
grata, acceptaq; ſint, ut iuſti efficiamur requirens, eiuſ-

modi nobis vitæ licentiam omnem præcidit, & torporē, ſecuritatemq; excutit. Cauta. n. eſt, & ſapiens: neq; diuina nos clementia & lenitate abuti: ſed Apoſtoli præceptorum memores eſſe vult admonentis, ut cum timore, & tremore ſaluti noſtræ conſulamus: & ut qui ex nobis ſtat, videat, ne cadat. Ergo ſegnes, ignauosq;, & deſides homines Luteranum dogma ad recte agendum reddit: ad delinquendum uero & cupiditatibus obſequendum non intē perantes ſolum: ſed eos etiam, qui modeſtiores ſunt, incitat. Eccleſia contra à vitijs, pœnarum, & ſuppliciorū metu nos deterret: ad vitam pie, honeſteq;, atq; uti à Domino noſtro præſcriptum eſt, degendam præmiorum ſpe allicit, ut dubitari minime oporteat: quin Luteri diſciplina quā in pernicioſa, tā falſa ſit: Eccleſiæ uera, & ſalutaris. Nam quod boni quidam viri uerentur: ne ſi paululum modo noſtris recte factis tribuerimus: in pelagianæ arrogantiæ uitium incidamus: minime id quidem uerendum eſt. Etenim recte facta ipſi omnia grauiſſimo animo Deo ipſorum auctori accepta referimus: quippe ſine cuius inſtinctu atq; auxilio nihil recte agi à nobis: ac ne inſtitui quidem poſſe perſuaſum habemus. Vt uero recte uiuēdo æternam uitam promereamur: non id uis, & natura ipſa noſtrorum recte factorum præſtat: ſed diuinæ benignitatis abundantia pias actiones & uoluntates noſtras, quantulæ eæ cunque ſunt, tanto præmio cōpenſantis. Sed alias fortaſſe hunc locum ſubtilius, vberiusq; Deo iuuante, tractabimus. Nunc ad Luterum reuertamur. Is primo cenſuit

atq;

atque edito libro affirmauit eſſe tertium illud animorum receptaculum: in quo animorum ſordes ac maculæ expientur: in quo quidẽ & catholicæ conſentiebat eccleſiæ, & grauiſſimis uetuſtiſſimiſque auctoribus Origeni Euſebio, Cypriano, Auguſtino, multiſque alijs aſſentiebatur: tametſi de pœnæ & cruciatus genere nouũ quiddam cõmouebat: ut facile appareret, ne pie quidem ſentire eum ſine impietate poſſe. Nunc an ipſe ſententiam mutauerit, ignoro. quãquã hominis leuitas facit, ut mutauiſſe exiſtimem. Certe eius diſcipuli de hoc vel maxime ab eccleſia diſſentiunt. Quid ergo iſtorũ diſciplina inſtabilius? quid decretis mutabilius, quid tota ratione inconſtantius dici poteſt? Nunquam fere in vna eademque ſententia permanent. Huc & illuc eorum mentes vagantur & fluctuant: ab eccleſia diſſident: à magiſtro ſæpe deſciſcunt: ne inter ſe quidem congruunt, aut ſi ad quoddam tempus congruere ſe ſimulant tegendæ diſſenſionis ſuæ cauſa, paulopoſt tamen altercantur & pugnant. Vnde hæc tanta inconſtantia? vnde hæc tanquã fluctuũ, ſic opinionum tam crebra mutatio? Si diuini ſpiritus internuncij ſunt atque interpretes, ut uideri uolunt, selecti ab eo, ad hæc humano generi fundenda oracula: cur in decretis ſuis tantopere vacillant? cur tantis de rebus tam varie & ſcribunt, & ſentiunt? Sin illo minime afflati ſunt, ut res ipſa indicat: quid eis arrogantius dici poteſt: qui cõmentis ſuis maiorem quàm perpetuo eccleſiæ catholicæ conſenſui fidem haberi uelint? Hanc eorũ vt dixi, diſciplinæ inconſtantiam, & ſententiarũ opinionumque repugnantiam, ac

K

ſūmam uarietatem, qui diligenter ſecum cōſyderarint: quod illuſtrius & grauius illorum impietatis indiciū ac teſtimo nium requirent? Quod ſi uel maxime inter ſe cōſentirent: parum ne ex his, quæ diſſeruimus, perſpicuū eſt, quid de vniuerſa eorum diſciplina sentiēdum ſit? Primum.n. docui mus eccleſiam, à qua iſti diſſentiunt, nunquā errare poſ ſe, ſed ueritatis eam & religionis magiſtrā vnam eſſe cer tiſſimam. Tum oſtēdimus, cum Luterus pacem ex eccleſia ſuſtulerit: inimicitias, odia, diſſenſiones in gentibus, in ciui tatibus, in ſingulis prope familijs conflarit: tumultus dome ſticos, ciuiles ſeditiones, socialia bella excitarit: cædium vbiq;, rapinarum, incendiorū, ſacrilegiorum, nefandarum libidinum, atq; impuritatum licentiam, & cām attulerit: ho rum illi perditorum conſiliorū, nefariæq; diſciplinæ nequa quā clementiſſimum Deum auctorem extitiſſe. Satanæ illū malorum oīum facinorum impulſori adminiſtrum ſe, & venturo Antichriſto satellitem præbuiſſe. Deinde eo rem deduximus, ut aduerſarij alterutrum defendere cogantur, aut ante Luterum eccleſiam defeciſſe, aut vbi ea latitaret, & ad quos redacta eſſet, obſcurū atq; incognitum fuiſſe: quorum utrum dixerint, falſum, ac nugatoriū futurum, ac ne accidere quidem potuiſſe. Poſtremo demonſtrauimus, id quod ad rem vehementer pertinet, de maxima Luteranorū dogmatum parte iam ab eccleſia iudicium factum eſſe, falſa illa & praua & impia iudicata, & multorū conciliorum iampridem auctoritate condēnata. Reliquum eſt, ut ex Lu teri perſona & moribus quidnā de eius diſciplina exiſtimā

dū ſit, coniectura capiatur. Inuitus mehercle in hac oratio-
ne verſabor. Nihil.n.tantopere abhorret à natura ac mori
bus meis, quàm ut cuiquā, etiam ſi laceſſar, ēt ſi id & iure
poſſim, & vere facere, maledicam. Verum cum ſuſcepta
ſanctiſſimæ parentis eccleſiæ propugnatio & cōis ſalutis
ſtudium hoc poſtulet: ut ēt de auctore iſtius pernicioſæ di
ſciplinæ aliquid dicatur, officij ratio me, ut ſpero, à petu-
lantiæ ſuſpicione uindicabit. Nec tñ de homine plura dicā.
Tantum oēs admonebo: ut quoniam ad faciendam fidē per
magni refert, quis cuiusq; dogmatis author ſit, Luteri uitā
moresq; cōſyderent. Scurrilis.n.hominis petulantia, & in-
credibilis arrogantia ex oībus eius ſcriptis facile poſſunt
perſpici. illæ vero eius innuptæ nuptiæ, nefariæ cuiuſdā li
bidinis teſtes, iampridem peruagatæ & oīum ſermone ſa
maq; celebratæ ſunt. Tum cogitent, num usq; eo graues &
integri uiri in Dei populo defecerint: ut neminem Spiritus
ſanctus Lutero potiorem nec magis idoneū inuenire potue-
rit diſciplinæ publicæ correctorem, ueritatis magiſtrum,
oraculorum suorū interpretem. Num adeo effœta fuerit ec
cleſia, ut nemo tota Italia, Gallia, Hiſpania, Germania
ipſa, tot alijs in prouincijs ſi non illo caſtior, modeſtior,
probior, at certe minus impurus, minus procax, minus im
probus ſupereſſet. Qui ſi etiam egregie moderatus, & sum-
me sanctus atq; innocens fuiſſet, continuone cum de æterna
cuiusq; salute animi & corporis agatur, fides illi haben-
da: continuò propter unius hominis auctoritatem deſciſcen
dum ab eccleſia: continuò patres, maiores noſtri, tota anti-

quitas sũmæ damnanda ſuperſtitionis atq; impietatis fuit? præſertim cum non unam ille rem, alterá'ue mutaret, ſed totam chriſtiani hoīs diſciplinam perturbaret, omniũ animis inſitas, & penitus inuſtas opiniones euelleret, vetuſtiſſima inſtituta deleret, pontificias leges reſcinderet, conciliorum decreta infirmaret, vniuerſam deniq; Chriſti eccleſiam unus oppugnaret homuncio? Non in mentem uenit, quanta ſit humanorum ingeniorum infirmitas? quam multi summa ſanctitate hoīes & pari doctrina præditi tẽporibus etiam antiquis errauerint? Quis ex antiquitate omni commemorari poteſt, Cypriano pietate ſanctior, auctoritate grauior, doctrina eruditior? Is tñ tantus tam'q; excellens vir de re non minima errauit. Quantum Tertulliani ingenium, quanta eloquentia, quantum defendendæ religionis noſtræ ſtudium extiterit, illius grauiſſima, quæ extant, ſcripta declarant. eius quoq; nonnullæ iure ſunt reprehẽſæ improbatæq; ſententiæ. Quid? Origenis illius Adamantij, quã m admirabilis ingenij magnitudo? quanta cum reliquarum diſciplinarum oīum cognitio, tum imprimis ſacrarum litterarũ fuit? quanta porrò apud oēs propter inſignem eius vitæ ſanctitatem, & propter innumerabilia penè ingenij monumenta, auctoritas? quanta nominis celebritas extitit? Ne is quidem tantus uir nõ in errores aliquot grauiſſimos incidit. Atq; ut multos alios omittam, quem Auguſtino uel ex græcis, uel ex latinis auctoribus acutiorẽ proferre doctiorẽ'ue poſſumus? Is tñ tanta uel ingenij præſtãtia, uel uitæ ſanctitate uir & ſe errare poſſe ingenue eſt

confeſſus, & ſua ipſemet errata multa correxit. Quod ſi illi tot & tam clari eccleſiæ proceres labi & errare potuerunt, ſicuti quidē eos errauiſſe non eſt dubium, quis ſeditioſiſſimum hoīem vita ut fertur, impuriſſimum, ingenio certe & eruditione nequaquā cum illis sūmis & clariſſimis ſcriptoribus cōparandum minime errare potuiſſe exiſtimet? Forſitan quærat aliquis, quid ita tñ multi ab eo inducti atq; decepti ſint? Cuius rei cauſas ſupra attigimus. quas tamen repetere hoc loco non alienum videtur. Nam mihi quidem conſyderāti, cur tam multi illius dogmatum æmuli & ſectatores inuenti ſint: tribus id de cauſis potiſſimū accidiſſe videri ſolet. Nouitatis ſtudio, uiuendi licentia, ſacerdotum inuidia. Primum. n. diſciplinæ ſuæ ſplendidiſſimum prætendere cœpit nomen doctrinæ, ut ipſe dicebat, euangelicæ. Veritatē gloriabatur ſe ex denſiſſimis tenebris eruiſſe, Maiores noſtros nullam ſacrarum litterarum intelligētiam habuiſſe dictitabat, quarum ipſe videlicet perfectam eſſet cognitionem ſingulari Spiritus ſancti beneficio conſecutus. Eſt autem hæc humani ingenij natura, vt cum ſpecioſis facile decipiatur vocabulis, tum rerum nouitate maxime capiatur. Id adeo cum multis alijs ex rebus intelligi, tum vel ex eo maxime iudicari poteſt, quod ſuperioribus ſæculis nemo vnquā tam abſurda, tam inaudita, tam aperte ſacrorum librorū teſtimonijs repugnantia, tam a cōi hominū notione ac ſenſu abhorrentia dogmata, potuit fingere, & cōminiſci, quin aliqui diſciplinam eius non mō probauerint, ſed tanq̄ diuinitus excogitatā suſpexerint. Quæ. n.

illa Cerdonis? quæ Valẽtini? quæ Manichæorum? dogma-ta ne dicã, an somnia, fuerunt? quę tñ tantũ abſuit, vt conti nuo exploderentur, vt etiam plurimi diuina illa eſſe arbi-trarentur oracula. Quid hoc in ſacrarum litterarũ ſtudio dũtaxat uſu uenit? ac nõ cum in alijs diſciplinis, tum impri mis in ea, quæ eſt de natura rerũ, philoſophia contigit? quæ enim cogitari ſententia tam abſurda, ac tam inopinata põt, cuius non aliquis & extiterit auctor, & plurimos aſti pulatores ac defenſores inuenerit? Quid. n. tam commenti-tium, quam illæ Anaxagoræ homoeomeriæ, hoc eſt parti-culæ ſimiles, & Sphærus (ſic. n. ille diuinam mentem ap-pellauit) in eis ſecernẽdis occupatus? quid tam incredibile, quàm Democriti corpuſcula indiuidua, eaq; varia & mul-tiformia, ex quorum concurſione mundi conflarentur innu merabiles, quorum alij occiderent, alij orirentur? Quid tã inopinatum, quàm illa mens ſingularis Auerrois, quæ om nium cogitationibus ſemper præſto eſſet? Nõ eſt neceſſe an-tiquorum philoſophorum oĩa abſurda opinionum cõmenta, de Deo, de mundo, de rerum initijs, de animi natura, de bo norum ac malorum finibus, de alijs rebus cognitione dignis perſequi. Fuerunt. n. prope innumerabilia. Nec tamẽ defue runt, qui illa quãuis aperte falſa atq; irridenda, & veriſ-ſima eſſe exiſtimarent, & ſummo ſtudio pertinaciaq; de-fenderent. Ex quo intelligitur, quàm procliues hõies ſint, & plerunq; præcipites ad aſſentiendum nouarum diſcipli-narum & ſententiarum auctoribus. Ergo nouitas primũ Luteranæ diſciplinæ ſuffragata eſt. Huc acceſſit vitæ vo-

luptatum'que licentia, cuius imprimis appetens atque auida eſt imperita hominum multitudo. Itaque cum Luterus & eandem ipſe viuendi licentiam concupiſſet, & ſectatoribus ſuis proponeret: eas que maiorum noſtrorum leges tolleret: quæ ſunt de ieiuniis, & carnium ac ciborum quorundam ſtatis anni diebus abſtinentia ad coercendam carnis laſciuiam conſtitutæ, & illas quæ ſacerdotum ordini & reliquis Deo conſecratis uiris ac fœminis matrimonio interdicunt: cumque recte facta omnia pro nihilo putans, in vna fiducia ac ſecuritate animi omnem ſalutis noſtræ rationem poſitam & conſtitutam eſſe aſſereret: grauiſſimum'que ut dictitabat ſeruitutis iugum hominum chriſtianorum ceruicibus excuteret: ſectam ſuam hac in re Maomethis calliditatem imitatus propter has ſenſuum illecebras & delinimenta frequentauit. Cum vero in Pontifices Romanos & cunctum ſacerdotum ordinem, quem iampridem odio inuidiaque flagrare intelligebat: turbulentiſſimis ſcriptis & concionibus dicaciſſimus homo inueheretur: nihil eius inuentis plauſibilius, nihil diſciplina probabilius uidebatur. Quamobrem tum rerum nouarum ſtudium imperitis hominibus natura uel maxime inſitum, tum licentiæ cupiditas, tum Pontificum & reliquorum ſacerdotum inuidioſæ iampridem opes, offenſa'que propter multorum vitia exiſtimatio, plus apud multos valuit, quàm maiorum auctoritas, quàm conſenſus eccleſiæ, quàm vetuſtatis uis, quàm pontificatus, ſacerdotiique maieſtas. Verum hæc ipſa, quæ vulgus ad tumultuandum impulerunt, prudentes & graues viros hortari ad quieſcendum

debent. Primum diſciplina iſtorum ob eam ipſam cauſam ꝙ noua eſt, pijs debet & conſyderatis hominibus ſuſpicionem mouere, ne non probanda ſit; Maiores. n. non noſtri modo, ſed etiam iſtorũ, quorũ nos auctoritate nitimur, cum ipſi ab illis orti eos impie reprehēdant, longe profecto plus viderunt, & maiore erga Deum religione præditi fuerunt. Eſt autem arrogantium hoīum, maiorum ſuorum auctoritatem aſpernari, & ſe illis uel ingenio, uel ſapientia anteponere. Quod ſi in ijs cœtibus, quas ciuitates dicimus, ſeditionibus excitatis, eorũ, qui à rerum nouarum conſilijs abhorrentes, præſentem ſtatum Reip. defenderunt: merito ſemper fuit laudata conſtantia: nõne in eccleſia quoꝗ, qui ſimili grauitate atꝗ conſtantia ocio, quieti, & concordiæ conſulunt, meliores iudicandi ſunt, quàm qui eius ſtatum turbulenta ratione cõmutant? Nam quod à Lutero maior voluptatum fruendarum poteſtas ſectatoribus ſuis permittitur, id tamẽ abeſt, ut ſapientes homines allicere debeat, ut etiam maxime debeat deterrere. Non. n. illa animorum ſimul & corporum immortalitas ac ſũma fœlicitas oblectatione ſenſuum & uiuendi licentia, quam iſti falſo libertatem uocant chriſtianã, paritur: ſed continentia, ſed frugalitate, ſed uigilijs, comparatur. neꝗ illud tam eximium præmiũ Dei miſericordia ignauiſet ceſſantibus, ſed currentibus, laborantibusꝗ largitur. Inuidiæ uero ratio ſicut magnam ad animos imperitorum inflammãdos vim habet: ita ad grauium & moderatorum hoīum mentes impellendas infirma & imbecilla eſſe debet. Hoc. n. ipſum, qđ

iſti faciunt, quàm maxime Pontificũ Romanorũ & ſacerdotum inuidiam augentes: indicat eos, ꝙ cauſæ ſuæ minime confidant, ad hoc perfugium nõ minus neceſſario, quàm libenter deſcẽdere. In quo nimirum oratores aſtutos & callidos imitantur: qui ſi quando cãm minus bonam defendendam ſuſceperint: odio, inuidia, & hmõi animorũ motibus excitandis, iudicibus imperitis errorem obijcere conantur. Nihil aũt minus in ſapientem virũ cadit: nihil tam ab eius grauitate & cogitata ratione alienum eſt, quàm vlla animi motione perturbatum ad iudicandum impelli. Aliud vero eſt ſacroſancta religionis noſtræ myſteria tollere: aliud corruptos ſacerdotũ mores reprehendere. Aliud leges optimas antiquare: aliud eorũ vitã, qui legibus minime pareãt, vituperare. Aliud deniq; Pontificũ aliquot Romanorũ, qui poteſtate à Chriſto permiſſa forſitan aliquãdo abuſi ſint, factum damnare. Aliud eos sũmos fuiſſe Pontifices, & ſumma ptãte præditos negare. Hæc ſecerni, diſtinguiq; oportet, quo minime error obijciatur. Ac ne quis, quæ reprehenſione & correctione digna ſint: aut non animaduerti à me, aut etiam probari exiſtimet: non faciam, ut ſigillatim enumerem inſtituta, quæ magnã neq; omnino iniuſtã ſacerdotum ordini inuidiam conflauerunt. hoc in vniuerſum de ſacerdotibus, dolenter quidem, ſed tñ ingenue dicam & fatebor: factum eſſe multorũ vitijs & peccatis, ut cũctus iampridem ordo male audiat, & deeſſe putetur officio ac dignitati ſuæ. cum tñ ne noſtra quidem memoria pauci in illo ordine inſiut, probi & integri viri: quibus nullam oratione

mea labem aſpergi volo. Itaq; vehementer a Deo optandum eſt: vt corrigenda ſacerdotum diſciplina, hæc pars Reip. chriſtianæ ægra cõualeſcat. Id quod Deo iſuante, bonis adnitẽtibus, futurum eſſe minime deſperandũ eſt. Non enim hanc morũ & diſciplinæ correctionẽ aduerſarij magis uerbo efflagitant, quàm optimus quiſq; ex noſtris re vera expetit. Neq; ego iſtos eo noĩe reprehenderim, ꝙ ſæculi noſtri vitia minime ſibi reticenda & diſſimulanda putauerint. Id. n. proborum & ingenuorum hoĩum, & vtilitati publicæ conſulentium fuiſſet: ſi ea modo, quam oportuit, ab illis adhibita fuiſſet moderatio. Sed quod tanta uerborũ procacitate id egerint, tam petulantibus maledictis, tam grauibus in ſedem apoſtolicam & cunctum ſacerdotum ordinem contumelijs, ſine ullo bonorum, improborumq; diſcrimine, ſine modeſtia, ſine grauitate, hoc uero magnopere reprehendendum & conquerendũ uidetur. Quod uero ob eam cãm & defecerunt ipſi ab eccleſia: & alios ad defectionem ſolicitare, & diuina oĩa atq; humana miſcere inſtituerunt: cuius id tandem furoris, cuius temeritatis fuit? quo id bonorum & prudentium uirorũ exemplo factum? quo Chriſti? quo apoſtolorum præcepto? Ecquãdo Chriſtus præſcripſit, ut in eccleſia ſua turbæ cierentur? cõmouerentur tumultus? ſeditiones excitarentur? Ecquando iuſſit, ut oues paſtorem ab ipſomet impoſitum inceſſerent? illum inſequerẽtur? illũ oppugnarent? quoties ille? Quàm accurate? quàm ſedulo nos admonuit, ut paci omni tẽpore ſtuderemus? vt concordiam & mutuam charitatem cole-

remus? quo ſtudio Deum patrem eſt precatus, vt vnum eſſemus inter nos, quemadmodũ ipſe & pater vnum ſunt? Quid? cum principi apoſtolorum oues suas paſcẽdas summa cum p.ãte, regendasq́ cõmiſit, & in eius perſona summũ pontificatum inſtituit, quo qui fungerentur, ipſius eſſent vicarij, nonne quantopere parendũ eis, atq́ obediendum eſſet, aperte indicauit? Quæcũq́.n. ſcripta ſunt, ad noſtrã, inquit Apoſtolus, doctrinam ſcripta ſunt. Cum igitur eccleſiæ illi iudaicæ, quæ ſimulachrũ & forma eccleſiæ chriſtianæ fuit, vnus præeſſet, qui tum princeps ſacerdotum, tum sũmus ſacerdos & pontifex dicebatur: cumq́ ij, qui ampliſſimo illi sacerdotio præerant, nonnunquã ita viuerent, ut eorũ mores nequaquã cum oratione congruerent: num Chriſtus eos ex illa sede deturbari, num eijci, num priuari sacerdotio voluit? Ille uero diſcipulis ſuis diſerte mandauit, ut etiam talibus pontificibus obedirent. Sup cathedram Moyſi inquit, ſederunt scribæ & phariſæi. oĩa ergo quæcunq́ dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecũdum opera uero eorum nolite facere. dicunt.n. & non faciunt. Quod ſi illis adumbratis populi hæbræi põtificibus etiam ſi ſcribæ & phariſæi eſſent, tantam auctoritatem tribuit, tantumq́ ipſe, cum Dei filius eſſet, honorẽ habuit: quid nos, quantopere tandem Dñi ac Dei noſtri Vicarios, Petri ſucceſſores, uniuerſæ eccleſiæ principes, audire & colere debemus? præſertim cum omnis a nobis habitus illis bonos Chriſto, cuius perſonã ſuſtinent, habeatur: neq́ ſperni poſſint, quin, is, a quo conſtituti sunt, ſummus Deus

& præpotens contēnatur. Nulla eſt homine chriſtiano dignior virtus, nulla Deo gratior, quàm modeſtia, & humilitas ac demiſſio animi, quæ dicitur. Hac uirtute affectis beatitudo à Chriſto, qui fidē fallere non poteſt, & domicilium cœleſte promiſſum eſt. Beati inquit pauperes ſpiritu, quoniam illorū eſt regnum cœlorum. Quid? illius uita, quā in terris uixit, quæ nobis ad imitandum eſt propoſita, nōne huius uirtutis ſpecimen atq; exēplum fuit? Cuius.n. animi humilitatis fuit, hoīem fieri, qui Deus eſſet? ſeruū, qui omnium dñs? infimis hominibus parere, per quē reges ipſi imperarent? Atqui ſi qua in re hæc modeſtia cernitur, in obtemperando magiſtratibus, & ſuperiores colēdo maxime cernitur: quibus quidē ut pareamus, cum alibi Paulus, tum ea quæ eſt ad Romanos epiſtola præcipit: Omnis anima, inquit, poteſtatibus supereminētibus ſubdita eſto. Non.n.eſt poteſtas, niſi à Deo. Quæ uero ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ sunt. Itaq; quiſquis reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. qui autem reſiſtent, ipſi ſibi dānationem accipient. Quod ſi cuiuis poteſtati, cui ſubiecti ſumus, obtemperare & dicto audientes eſſe debemus, ſummum ſacerdotem, cui cuncta eccleſia cōmiſſa & cōmendata eſt, negligamus? Mores eius non fero. At Deus, & illum fert, & te fortaſſe ipſo deteriorem. eius inſtitutis offendor, quid? Deum tu vitijs & delictis tuis magnopere delectari putas? Collocauit ille ea ſede sacerdotem, qui moribus præeſſet tuis. Non à quo tu rōnem vitæ arroganter repoſceres. qui tibi, quæ agenda eſſent, præſcriberet. Non

cui tu ad arbitrium tuum imperares. Quis es tu, qui ſeruũ tam arroganter iudicas alienum? Dño ſuo ille ſtat, aut cadit: eiq; vni uitæ ſuæ & pontificatus cõmiſſi rõnem debet reddere. Verum ut dixi, alia morum ratio eſt, alia religionis: Aliud eſt ſacerdotum & pontificum vitam accuſare. Aliud fidẽ & auctoritatẽ eccleſiæ derogare. Neq; ego cuiuſquã uitia defendo: verum inique & impie facere eos cenſeo, qui propter corruptos hoĩum mores cum ſanctiſſima parẽte nefarium bellum gerant. Scelus eſt: parricidium eſt, eã violare matrem, quæ nos in lucem ediderit. quid? illã, quæ editos in ſpem cœleſtis hæreditatis iterum generauit: quæ tot diuinis beneficijs ornauit atq; auxit: quæ Deo nos vero patri noſtro reſtituit: quanto maius ſcelus ac parricidium eſt oppugnare et deletam extinctamq; cupere? Quã autem iſti ſpem habent? quid ſe profecturos putant? Non vident cæci: non ex diuinis oraculis, non ex rerum euentu intelligunt, ſe eam impugnare aggreſſos eſſe, quæ etſi concuti quidem, & uexari ad quoddam tpͣs poteſt: tamen expugnari atq; opprimi non poteſt? Apud Eſaiam. n. Dominus hæc Eccleſiæ dicit. Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt, cui iuraui, ne inducerem aquas diluuij vltra ſuper terram: ſic iuraui, ut non iraſcar tibi, & non increpem te. Montes. n. cõmouebuntur, & colles contremiſcent. miſericordia autem mea non recedet à te: & fœdus pacis meæ nõ mouebitur dixit miſerator tuus Dñs. Chriſtus uero apud Matthæũ, Super hanc inquit petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et alio loco

apud eundem auctorem ait. Ego vobiſcum ſum oĩbus diebus vſq; ad conſũmationem ſæculi. Num igitur hominum conſilijs deleri eccleſia poteſt? cui Dei ſemper miſericordia præſto eſt? quæ ita apoſtolicæ inhæret ſedis cuſpidini: vt nihil aduerſus eam portæ ualeant inferorum? quæ Chriſti ſponſi ſui præſidio fulta atq; munita eſt? Quid Neronis illi, quid Domitiani, quid Diocletiani, quid Decij, Romanorum imperatorum crudelitas obſuit? quid Conſtantij furor? quid Valentis impietas? quid Iuliani perfidia nocuit? Nonne quanto immaniſſimi tyranni vehementius in eam ſæuierunt: tanto illa celebrior, ſplendidior, amplior, effecta eſt? Vbi nunc Arrij? vbi Macedonij? vbi Nouati ſectæ, ubi tot aliæ domeſticorũ hoſtium factiones: tam infeſtæ: tam frequentes? Nonne deuictis ac ſuperatis illis victrix egit eccleſia Dei glorioſiſſimos triumphos? Atqui vt ex omnibus ſuperiorum temporũ certaminibus incolumis euaſit: profecto in poſterum quoq; Deo iuuante, ſalua permanebit: nec quæ tot alia portenta uicit ac ſuperauit, unius Luteri furori audaciæq; ſuccumbet. Quamobrem oẽs, qui ab illo corrupti decepti q; ſunt: etiam atq; etiam obſecro cõſyderent, quam reliquerint: quem ſequantur? Anteponant vnius hominis temeritati auctoritatem totius, quæ nunquã errare põt, eccleſiæ. Anteponant Luteri diſcipulis ſanctiſſimos illos patres auctoresq; grauiſſimos, Baſilios, Chryſoſtomos, Athanaſios, Leones, Gregorios, Hieronymos, Auguſtinos, Ambroſios, Cyprianos. & quoniam labi ac decipi humanum eſt, redeant iam in viam, redeant in

ſinum & complexum sanctiſſimæ parentis: ad quos illa excipiendos ſũmo cum deſiderio paſſis manibus occurrit. Nõ agitur, ut ſæpius admonui, de huius mortalis uitæ ſubſidijs: n[illegible]e opibus contenditur: non de fortunis diſceptatur. De immortalitate animorũ & corporum, de ſempiterna fœlicitate, de illa cœleſti ſede domicilióq; decernitur, quæ omnia recte uiuentibus ita ſunt propoſita, ſi in eccleſia permanſerint. Ab ea uero ſeiunctis ſegregatiſq; nulla reliqua eſt ſpes nec beatitudinis, nec ſalutis. Vt.n. quo tẽpore terrarum orbis eluuione eſt obrutus: qui extra nauem illam Noe fuerunt, eorum ſaluus & incolumis eſſe nemo potuit: ita qui eccleſia temere exierunt, nequeunt niſi in eam redierint, conſeruari: nec poteſt Chriſto eccleſiæ capiti annexus eſſe, qui ſit ab eccleſia ipſius corpore ſeparatus. In quo ut omnes qui ab eo diuiſi ſunt, iterum coniungantur: & conſtituenda concordia omnes cõtentiones ac diſſidia tollantur: ſuppliciter Deum, omni animi ſtudio oro atq; obſecro.

Romæ apud Antonium Bladum.

M. D. XLV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE